

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Bakalářská práce

Finanční gramotnost hrou

Anna Ronová

© 2020 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Anna Ronová

Hospodářská politika a správa
Podnikání a administrativa

Název práce

Finanční gramotnost hrou

Název anglicky

Game of financial literacy

Cíle práce

Cílem práce je komparace finanční gramotnosti žáků druhého stupně základní školy Jaroslava Seiferta Mělník a nižšího gymnázia Jana Palacha Mělník.

Dílčí cíle:

- vymezení samotného pojmu finanční gramotnost.
- tvorba didaktické pomůcky ověřující finanční gramotnost.

Metodika

V teoretické části bude vymezen samotný pojem finanční gramotnost. Následně bude popsán rámcový vzdělávací program a školní vzdělávací program konkrétních škol. Bude popsán i význam hry ve výuce. V praktické části bude představena samotná hra (její podoba a pravidla). Ověření v praxi bude spočívat v odzkoušení hry s žáky druhého stupně základní školy a nižšího gymnázia. Po odehrání vyplní dotazník, který bude zpracován a vyhodnocen pomocí grafů. Součástí praktické části bude i vyjádření vyučujícího, který hru s žáky odzkoušel.

V práci budou použity metody deskripce a komparace.

Doporučený rozsah práce

30 – 40 stran

Klíčová slova

didaktická pomůcka, finance, finanční gramotnost, finanční vzdělání, hra, pojištění, půjčky, rvp, švp, úroky

Doporučené zdroje informací

JAKEŠ, Petr. Finanční gramotnost pro druhý stupeň základní školy. Praha: Fortuna, 2011. ISBN 9788073730895.

KAŠOVÁ, Jitka a Lukáš ISTENČIN. Výchova k finanční gramotnosti: pro 2. stupeň ZŠ a odpovídající ročníky víceletých gymnázií. Plzeň: Fraus, 2012-. ISBN 9788072381074.

NOVESKÝ, Ivan, et al. Slabikář finanční gramotnosti. 1. vydání. Praha: COFET, a.s., 2009. 448 s. ISBN 80-254-4207-4.

RADOVÁ, Jarmila, Petr DVOŘÁK a Jiří MÁLEK. Finanční matematika pro každého. 7., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2009. Finance (Grada). ISBN 978-80-247-3291-6.

ROBERT T. KIYOSAKI. Rich dad's increase your financial IQ: get smarter with your money. Scottsdale, Az: Plata Pub, 2013. ISBN 9781612680651.

ŠKVÁRA, Miroslav. Finanční gramotnost. 1. vyd. Praha: Miroslav Škvára, 2011. 219 s. ISBN9788090482302.

Předběžný termín obhajoby

2019/20 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Pavel Hrdlička, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomických teorií

Elektronicky schváleno dne 9. 11. 2018

doc. PhDr. Ing. Lucie Severová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 12. 11. 2018

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 22. 03. 2020

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Finanční gramotnost hrou" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 22. 3. 2020

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Pavlu Hrdličkovi, Ph.D. za jeho odborné rady a vedení při vypracování bakalářské práce. Dále bych ráda poděkovala Janu Galkovi za pomoc při grafickém zpracování hry.

Finanční gramotnost hrou

Abstrakt

Bakalářská práce pojednává o problematice finanční gramotnosti žáků osmých a devátých tříd základní školy a jim odpovídající třídy na gymnáziu (tercie a kvarta) a je složena z části teoretické a praktické. V teoretické části je definován a vymezen pojem finanční gramotnost. Následně zahrnuje teoretická část i vymezení základních složek finanční gramotnosti a s nimi spojenými oblastmi. Poté jsou krátce popsány další dva druhy gramotnosti. V poslední podkapitole je popsán význam didaktické hry ve výuce.

Praktická část je zaměřena na tvorbu samotné didaktické hry, pomocí které lze otestovat úroveň finanční gramotnosti vybraných žáků. Vybrány byly školy v Mělníce, konkrétně se jedná o Základní školu Mělník, Jaroslava Seiferta 148, příspěvková organizace a Gymnázium Jana Palacha, Mělník, Pod Vrchem 3421. Součástí praktické části je vyhodnocení všech otázek, které hra nabízí. Dále následuje vyhodnocení šesti oblastí, do kterých byly otázky zařazeny. V závěru práce bylo provedeno porovnání naměřených výsledků žáků Základní školy a žáků Gymnázia.

Klíčová slova: didaktická hra, finance, finanční gramotnost, finanční vzdělání, hra, pojištění, půjčky, rvp, švp, úroky

Game of financial literacy

Abstract

This thesis focuses on financial literacy of 8th and 9th graders of elementary school and grammar school equivalent. It is composed of theoretical and practical parts. Theoretical part defines the term of financial literacy as well as its individual components, and their respective parts. It also briefly describes other types of literacy. The last chapter of the theoretical part is devoted to the value of using didactical board game during class.

Practical part opens with the creation of the game itself. The game allows evaluation of financial literacy among students. Two schools were chosen for the testing, specifically Základní školu Mělník, Jaroslava Seiferta 148, příspěvková organizace and Gymnázium Jana Palacha, Mělník, Pod Vrchem 3421. Practical part also consists of evaluation of all the included questions. It also splits the questions into six themes that are further evaluated. Thesis concludes with comparison of results of both schools.

Keywords: educational material, finances, financial education, financial literacy, game, insurance, interest, loans, syllabus

Obsah

1 Úvod.....	10
2 Cíl práce a metodika	11
2.1 Cíl práce	11
2.2 Metodika	11
3 Teoretická východiska	12
3.1 Definice a vymezení pojmu finanční gramotnost	12
3.2 Peněžní gramotnost	13
3.2.1 Definice peněz	13
3.2.2 Historie peněz	13
3.2.3 Funkce peněz	14
3.2.4 Formy peněz	14
3.2.5 Vybrané typy účtů.....	15
3.2.6 Měna a měnový kurz.....	16
3.2.7 Platební karty	17
3.3 Cenová gramotnost.....	17
3.3.1 Cena	17
3.3.2 Inflace	18
3.3.3 Úrok a úroková sazba	18
3.3.4 RPSN	19
3.3.5 Daně	19
3.4 Rozpočtová gramotnost.....	20
3.4.1 Osobní a rodinný rozpočet.....	20
3.4.2 Spoření	21
3.4.3 Pojištění	21
3.4.4 Investice	22
3.4.5 Úvěr	22
3.4.6 Půjčka.....	24
3.4.6.1 P2P půjčka	24
3.4.6.2 Mikropůjčka	25
3.5 Právní gramotnost	25
3.5.1 Ochrana spotřebitele	25
3.5.1.1 Předpisy chránící spotřebitele.....	26
3.5.1.2 Instituce a poradny na ochranu spotřebitele	26
3.5.2 Zákoník práce	27
3.5.3 Lichva	28

3.5.4	Exekuce.....	28
3.6	Další typy gramotnosti	28
3.6.1	Numerická gramotnost.....	28
3.6.2	Informační gramotnost.....	29
3.7	Finanční vzdělávání v České republice.....	29
3.7.1	Rámcový vzdělávací program	29
3.7.2	Školní vzdělávací programy	31
3.7.2.1	Základní škola	31
3.7.2.2	Gymnázium	33
3.8	Význam hry ve výuce.....	34
4	Vlastní práce	36
4.1	Návod ke hře	36
4.2	Podoba hry	38
4.3	Způsob testování	39
4.4	Vyhodnocení úspěšnosti jednotlivých otázek	39
4.5	Vyhodnocení úspěšnosti podle oblastí	50
5	Výsledky a diskuse	53
6	Závěr.....	57
7	Seznam použitých zdrojů	59
8	Přílohy	64
8.1	Seznam všech otázek.....	64
8.2	Vyjádření vyučujících	68

Seznam obrázků

Obrázek 1 – Složky finanční gramotnosti.....	12
Obrázek 2 - Herní plán.....	38
Obrázek 3 - Vybrané příklady otázkových karet	38

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Průměrné úspěšnosti v rámci šesti oblastí a jejich porovnání v rámci Gymnázia a Základní školy.....	54
---	----

Seznam grafů

Graf 1 - Úspěšnost Základní školy	50
Graf 2 - Úspěšnost Gymnázia	52
Graf 3 - Souhrn celkových úspěšností obou škol	53

1 Úvod

Tématem bakalářské práce je zmapování finanční gramotnosti vybraných dvou škol v Mělníce, konkrétně se jedná o Základní školu Mělník, Jaroslava Seiferta 148, příspěvková organizace (dále jen Základní škola) a Gymnázium Jana Palacha, Mělník, Pod Vrchem 3421 (dále jen Gymnázium). Finanční gramotností se rozumí takové znalosti a dovednosti, pomocí kterých lze docílit adekvátního, efektivního a kritického rozhodování v životě každého člověka. Ten během svého života může čelit nejrůznějším finančním situacím. Cílem každého člověka by mělo být zabezpečení sebe samého a jeho rodiny. Za finančně gramotného lze považovat toho, kdo se orientuje v oblasti peněžních prostředků a dokáže s nimi patřičně zacházet, rozumí finančním produktům a službám nabízených například od bankovních domů, dokáže spravovat rodinný rozpočet a má tak nad svými příjmy a výdaji dostatečný přehled. S rozpočtem souvisí i základní formy spoření, pojištění či nabytí cizích prostředků. Dále má finančně gramotný člověk základní povědomí o jakémsi právním rámci, který finanční gramotnost zahrnuje. Konkrétně se jedná nejen o ochranu spotřebitele (která je zakotvena v zákonech), ale i o základní právní předpisy, které se mohou týkat i pracovní oblasti (konkrétně zákoníku práce). Nezbytnou součástí vystupování na veřejnosti by mělo být odpovědné právní jednání vůči okolnímu světu.

Významnou součástí vzdělávání by na školách měla být právě oblast zahrnující finanční gramotnost, jelikož je tato problematika stále aktuální a její znalost by mohla předejít nejednomu negativnímu dopadu na finanční situaci člověka. V tuzemsku roste rok od roku počet exekucí, které vyplývají ze zvýšeného počtu domácností, trpících zadlužeností. Tomu by mělo vzdělání opírající se o finanční gramotnost předcházet, proto by bylo vhodné, začít žáky s touto problematikou seznamovat co možná nejdříve. Aby byla tematika finanční gramotnosti pro děti podávána zábavněji a v co nejatraktivnější formě, mohla by pomoci právě didaktická hra vytvořená za tímto účelem. Hra vychází ze znalostí a dovedností potřebných k aplikaci dosažených znalostí. Dále hra pracuje i s modelovými situacemi, se kterými se setkává každý z nás. Výsledky dosažené momentální úrovně finanční gramotnosti žáků Základní školy a Gymnázia budou vyhodnoceny v praktické části práce. Výsledky škol budou následně porovnány.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem práce je komparace finanční gramotnosti žáků druhého stupně Základní školy a nižšího Gymnázia v Mělníku. Mezi dílčí cíle práce patří vymezení samotného pojmu finanční gramotnost a jejích základních složek. Dále má práce za cíl vytvořit didaktickou pomůcku ve formě deskové hry, která slouží nejen k otestování dosažené úrovně finanční gramotnosti žáků pro potřeby této práce, ale i k případnému doplnění jejich chybějících znalostí zábavnou formou.

2.2 Metodika

V teoretické části bude vymezen samotný pojem finanční gramotnost. Dále budou rozepsány jednotlivé základní složky spadající pod finanční gramotnost. Následně bude vymezeno finanční vzdělávání v České republice. V této kapitole bude popsán rámcový vzdělávací program a školní vzdělávací program konkrétních škol. Poslední podkapitola teoretické části se věnuje významu hry ve výuce, jaký může mít hra přínos a co děti se díky ní děti naučí. V praktické části bude představena samotná hra (její podoba a pravidla). Ověření v praxi bude spočívat v odzkoušení hry s žáky druhého stupně Základní školy a nižšího Gymnázia. Po odehrání hry žáci vyplní dotazník, ve kterém zaznamenají správně či špatně zodpovězení otázky. Na základě vyplněných dotazníků budou zpracovány a vyhodnoceny výsledky pomocí grafů. Součástí praktické části bude i vyjádření vyučujících, které hru s žáky odzkouší.

V práci budou použity metody deskripce a komparace.

3 Teoretická východiska

3.1 Definice a vymezení pojmu finanční gramotnost

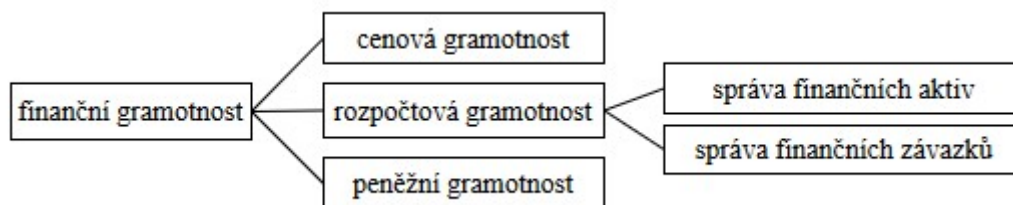
V dostupných zdrojích se objevuje mnoho různých výkladů samotného pojmu finanční gramotnost.

„Finanční gramotnost je soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace.“ (1, s. 11)

Finanční gramotnost spadá pod gramotnost ekonomickou, do které se řadí dále i jiné gramotnosti jako je numerická, právní, informační a čtenářská. Ekonomickou gramotností se rozumí například porozumění ekonomickým pojmům a elementárním ekonomickým teoriím, orientace v hospodaření firmy nebo státu, schopnost obstarat si příjem, uvažovat o důsledcích našich rozhodnutí na náš příjem, schopnost řídit své výdaje, orientovat se na trhu práce atd. (2)

Finanční gramotnost lze rozdělit do tří hlavních skupin: cenovou, rozpočtovou a peněžní. Přičemž do **cenové gramotnosti** lze zahrnout pochopení ceny peněz, finančních nástrojů, úrokových sazeb, cenových mechanismů, inflace a deflace. **Peněžní gramotnost** zahrnuje druhy účtů, nástroje platebního styku, bezhotovostní a hotovostní peníze a s nimi spojené transakce. A nakonec **rozpočtová gramotnost**, do které lze zařadit správu osobního nebo rodinného rozpočtu, správu finančních aktiv a finančních závazků, orientaci na trhu finančních produktů a služeb, zvládání životních situací s ohledem na finance. (3)

Obrázek 1 – Složky finanční gramotnosti

zdroj: vlastní zpracování dle (1, s. 13)

3.2 Peněžní gramotnost

3.2.1 Definice peněz

Peníze lze chápat jako komoditu nebo věc, která je všeobecně považovaná za prostředek platby za statky a služby nebo může sloužit ke splacení dluhů. Tudíž lze peníze považovat za aktivum. Jako synonymum pro peníze se uvádí též platidlo. (4)

3.2.2 Historie peněz

Peníze neměly vždy podobu, jakou mají dnes. Na počátku všeho byl tzv. směnný obchod. To znamená, že si lidé navzájem vyměňovali své výrobky, potraviny nebo zvířata. Například řezník mohl vyměnit na trhu své maso za mléko. Po nějaké době se ukázalo, že takový způsob směny zboží za zboží, či službu může být náročný a komplikovaný. Často mohlo docházet k zapojování více článků směny, což přinášelo své problémy. Tento fakt dal za vznik prvním platidlům, která s sebou přinášela mnoho výhod, mezi které je možné řadit například velikost a váhu, trvanlivost a danou hodnotu. Některé země v minulosti používali nevšední platidla, například Čína, kde se platilo mušlemi. V Číně se toto platidlo stalo populárním a rozšířilo se i do jiných zemí. V některých zemích se uplatňuje dodnes. Časem se začaly používat jako prostředek směny drahé kovy, kterým vévodilo zlato. Nespornou výhodou drahých kovů byla jejich trvanlivost, vzácnost a dobrá zpracovatelnost. Později se začaly uplatňovat spolu se zlatem i jiné drahé kovy (stříbro a měď), jejichž výhodou bylo snadné zvážení a posléze tak určení jejich hodnoty. Především použití drahých kovů se začalo blížit k mincím, tak jak jsou známé dnes. V minulosti byly mince ražené se znakem panovníka. Ale i mince mají své nevýhody, a to zejména při transportu většího množství. To dalo za vznik papírovým bankovkám, které se údajně poprvé objevily v Číně v 11. století. V Evropě se papírové bankovky objevily až ve druhé polovině 17. století a postupně se rozšiřovaly i na další kontinenty. (5)

3.2.3 Funkce peněz

Ekonomové uvádí hned několik funkcí peněz. Mezi hlavní tři funkce patří prostředek směny, zúčtovací jednotka a uchovatel hodnoty. **Prostředek směny** znamená, že peníze jsou směnitelné za statky a služby, což je zásadní výhoda na rozdíl od neefektivní naturální směny. Dále musí splňovat přenositelnost a stabilní hodnotu. **Zúčtovací jednotkou** se myslí použití peněz k vyjádření ceny – peníze je možné použít k vyjádření hodnoty majetku a podobně. Peníze jako **uchovatele hodnoty** se vyznačují tím, že nepodléhají zkáze v čase a jsou použitelné pro obchod i v budoucnu. Je nezbytné udržet stabilní hodnotu peněz, aby byla uchována jejich kupní síla. Dočasným uchovatelem hodnoty mohou být kvůli působení inflace, kvůli které snižují svou hodnotu. (4)

3.2.4 Formy peněz

V současné době se peníze vyskytují ve třech formách: hotovostní, bezhotovostní a cenné papíry. **Hotovostní formou** jsou bankovky a mince, které smí v České republice vydávat pouze Česká národní banka. V té lze mimo jiné i vyměnit poškozené české bankovky. Na bankovkách je osm ochranných prvků, které slouží jako nástroj před jejich paděláním. Mezi ně se řadí vodoznak, barevná vlákna, okénkový proužek s mikrotextem, soutisková značka, skrytý obrazec, proměnlivá barva, mikrotext a iridiscenční pruh. (6)

Bezhotovostní forma zahrnuje vklad na účtech a v bankách (tedy depozita – neexistují reálně, ale pouze v podobě záznamu). Příkladem je obdržení výplaty, příkaz k platbě, trvalý příkaz k úhradě, inkaso a podobně. Peníze v bezhotovostní formě mohou být na účet přičítány nebo také odečítány. Přeměnit na hotovostní formu je můžeme pomocí platební karty vybrat z bankomatu nebo jít do banky. (7)

Cenné papíry jsou definovány jako pohledávky, které má dlužník ve vztahu k emitentovi. Pod pojmem emitent (nejčastěji podnik, banka, stát, občané, město) se rozumí ten, kdo cenný papír vydal. V momentě vydání se z daného subjektu stává zároveň věřitel. Cenný papír slouží jako doklad o tom, že dlužníkovi byly poskytnuty peněžní prostředky. Na základě takového dokumentu pak může věřitel vymáhat jejich splacení po dlužníkovi. (8) V zákoně o cenných papírech je vymezeno, co je řazeno mezi cenné papíry. Patří do nich například akcie, podílové listy, dluhopisy, směnky, šeky a podobně. Cenné papíry musí obsahovat název (ve kterém je dané, o jaký typ cenného papíru se jedná) jeho nominální hodnota, jméno majitele, jméno emitenta a datum vydání. S cennými papíry lze obchodovat. (9)

3.2.5 Vybrané typy účtů

Běžný účet

Jedná se o jeden ze základních bankovních nástrojů sloužících pro správu našich financí. Hlavním účelem je umožnění bezhotovostního hospodaření s našimi peněžními prostředky prostřednictvím banky. Slouží nejen k primárnímu skladování peněz, nýbrž by měl pomáhat k snazší manipulaci. Bez jeho existence by se lidé v dnešní době obešli velmi těžko, protože k obdržení výplaty chce většinou zaměstnavatel znát číslo běžného účtu zaměstnance. Z toho plyne, že běžný účet slouží k obdržení peněžních prostředků od ostatních osob, ať už se jedná o rodinu, přátele nebo pracovní společníky. Na běžný účet je možné vkládat i vlastní finance k zajištění větší bezpečnosti při hrozící ztrátě hotovosti nebo ztrátě peněžní hodnoty. Mezi praktické využití běžného účtu patří zejména výběr hotovosti (z bankomatu nebo na přepážce), zaplacení kartou při nákupu a převod bezhotovostních prostředků na jiný účet. (10)

Spořicí účet

Umožňuje bezpečné a rychlé uložení nadbytečných finančních prostředků, které lze vkládat libovolně. Podmínky k založení mohou být u různých bankovních domů jiné - liší se v existenci běžného účtu u dané banky, výše počátečního vkladu nebo minimálním zůstatku. Výhodou na rozdíl od běžného účtu je, že spořicí účet podléhá vyšší úrokové sazbě. Dalšími výhodami může být snadnost jeho založení, jednoduché ovládání. Je to vhodný prostředek uložení dočasných přebytečných peněžních prostředků. Spořicí účet se sjednává na dobu neurčitou a stanovuje se předem dohodnutá výpovědní lhůta (ta nemusí být vždy). Většinou platí, že čím je vyšší vklad a delší výpovědní lhůta, tím je zhodnocení vyšší. Úroky plynoucí ze spořicího účtu podléhají srážkové dani, která činí 15 %. (11)

Termínovaný vklad

Jinou formou pro zhodnocení našich peněžních prostředků může být právě termínovaný vklad. Na rozdíl od spořicího účtu se sjednává na dobu určitou, je likvidnější a mívá výrazně vyšší minimální vklad. Dalším rozdílem může být nemožnost uskutečňování běžných bankovních operací, jako je například ukládání hotovosti. Představuje tedy jednorázový vklad na bankovní účet, kde se úročí danou sazbou

(průměrně kolem 2-4 %). Úroková sazba může být fixní nebo pohyblivá. Dle doby trvání ho lze rozdělit na: krátkodobý (7 dní-12 měsíců), střednědobý (2-4 roky) a dlouhodobý (5 let a více). Obvykle bývá uzavřen na několik let. Naspořený finanční obnos je možné vybrat až po uplynutí doby splatnosti. Existují dva typy termínovaných vkladů:

- s jednorázovou splatností – nelze ho obnovit; ukončí se, jakmile uplyne sjednaná doba, na kterou je uzavřen,
- revolvingový (opakující se) – jakmile uplyne sjednaná doba, automaticky se spoření obnoví a dále pokračuje (bez žádosti klienta). (12)

3.2.6 Měna a měnový kurz

Měna

Měnou se rozumí určitý peněžní druh v konkrétní zemi, tedy národní peněžní soustava. Je upravena zákony a mezinárodními dohodami (v rámci mezinárodních vztahů). Mezi označení měny patří například koruna česká, euro, americký dolar nebo libra. Měna bývá emitovaná subjektem, který je veřejný. V tuzemsku je takovým subjektem Česká národní banka. V dnešní době lze zaznamenat i tzv. soukromé měny (např. Bitcoin). (13) Pojem peníze, na rozdíl od měny, zahrnuje navíc takové peněžní prostředky, které mohou obíhat na daném území i přes to, že byly vydány jinými centrálními bankami, tudíž představují jinou měnu. Mezinárodní značka české koruny je CZK. Pod touto zkratkou si ji člověk může vyměnit za jinou měnu buď v bance, nebo ve směnárně. (14)

Měnový kurz

Měnový kurz představuje cenu, za kterou lze směnit jedna měna za druhou. Obchodování na měnovém trhu lze provádět několika způsoby například telefonicky nebo přes prostředníka, jenž není vázán na konkrétní místo. Na trhu představují dominantu banky, zatímco transakce provádějí tzv. bankovní dealeři a zprostředkovatelé, jednotlivci, či specifické firmy, které jsou zřízeny za účelem realizovat investice a transakce. Za zhodnocení měny lze považovat situaci, kdy hodnota jedné měny vůči jiné měně stoupne. Naopak při znehodnocení měny dochází k poklesu hodnoty jedné měny v porovnání s jinou měnou. Pokud klesá měnový kurz, narůstá objem exportu a společně s ním i poptávka množství po dané měně. (4)

3.2.7 Platební karty

Termín platební karta označuje souhrnný název pro veškeré karty (debetní, kreditní a podobně).

Debetní karta

Debetní kartu obdrží klient při založení svého běžného bankovního účtu. Díky této kartě může čerpat veškeré finanční prostředky až do výše, kterou má klient právě na svém běžném účtu. Pomocí karty je možné platit nákupy v obchodě, na internetu nebo provádět výběry z bankomatu nebo na přepážce bankovního domu. Výhodou tohoto typu karty mohou být nízké (někdy až nulové) poplatky za výběry z bankomatu nebo bezhotovostní platby. Klienti mají často k debetní kartě sjednán kontokorent, který jim umožňuje čerpat cizí peněžní prostředky. (15) Tomuto tématu se blíže věnuje podkapitola 3.4.5 Úvěr, viz kontokorentní úvěr.

Kreditní karta

Klient vlastní kreditní kartu používá peníze, které představují půjčky od banky, až do výše, kterou si s bankou sjedná. Pro získání kreditní karty není nutné mít u bankovního domu zřízen vlastní běžný účet. V případě, že klient nesplatí takto poskytnutý úvěr od banky během bezúročného období, naskočí mu vysoké úroky, které mohou dosahovat výše i 30 % půjčky. Oproti debetní kartě má vyšší poplatky při výběrech z bankomatu. (15)

3.3 Cenová gramotnost

3.3.1 Cena

Cena představuje peněžní vyjádření hodnoty statku nebo služby. Jedná se o směnný poměr mezi směnovanými statky, to znamená, že cena je určitou protihodnotou statku nebo služby v rámci směny. Pojem cena zahrnuje také speciální druhy odměňování (například mzdu nebo úrok). V rámci svobodného trhu lze říct, že tendencí ceny je oscilace kolem ceny rovnovážné. Rovnovážnou cenu lze stanovit na základě poměru poptávky a nabídky. Do ceny spadají jak zisk, tak náklady vynaložené na výrobu statku či zajištění služby. (16)

3.3.2 Inlace

Definice

Tempem inflace se rozumí roční procentuální zvýšení cenové hladiny, která se běžně měří pomocí indexu spotřebitelských cen (CPI) nebo jiným cenovým indexem, který je srovnatelný. (17) Opačný jev inflace se nazývá deflace (dezinflace), jedná se tedy o dlouhodobé snižování cenové hladiny v čase. Vlivem inflace roste množství peněz v ekonomice, a to způsobuje snižování kupní síly, které se projeví zvyšováním cen. To znamená, že pokud dojde k inflaci, úspory člověka sníží svoji reálnou hodnotu. (18)

Druhy

Druhy inflace lze rozlišit dle tempa růstu cenového indexu ve sledovaném období (které zpravidla bývá rok) na:

- mírnou inflaci – do 10 %,
- pádivou inflaci – nad 10 %,
- hyperinflaci – nad 100 %.

Nízké hodnoty inflace obvykle nejsou příčinou problémů. Naopak pádivá inflace způsobuje změny chování ekonomických subjektů a je spojená s negativními dopady. Posledním druhem inflace je hyperinflace, při ní přestávají peníze plnit svou funkci a ekonomické subjekty volí cizí měny nebo bartrovou směnu. (19)

3.3.3 Úrok a úroková sazba

Úrok představuje peněžitou částku, jež dlužník zaplatí věřiteli navíc společně s hodnotou půjčených peněz. Jedná se tedy o jistou peněžitou odměnu pro věřitele za půjčení peněz. Výše úroku je ovlivněna zejména dvěma faktory, kterými jsou čas a úroková sazba. Čas se týká doby, po kterou věřitel své peníze půjčí. Druhým faktorem je úroková sazba, kterou danou částku úročíme. (20)

Úroková sazba (též úroková míra) vyjadřuje částku, která navyšuje objem zapůjčených peněžních prostředků, které musí dlužník splatit věřiteli. Vyjadřuje se v procentech. (21) Centrální banky ovlivňují měnovou politiku prostřednictvím úrokových sazeb, a to hlavně k řízení inflace. Lze rozlišit různé typy úrokových sazeb. Základní sazba se vztahuje na obchodní banky, které si za ní půjčují peníze od centrální banky. Obchodní banky tato sazba sice ovlivňuje, avšak mohou si pak následně určit vlastní úrokové sazby,

za které pak půjčují peníze dál (při poskytování úvěru). Finanční instituce si mohou stanovit fixní ale i pohyblivé úrokové sazby. (22)

3.3.4 RPSN

Roční procentní sazba nákladů, zkráceně RPSN, představuje celkové náklady, kterou jsou spojené se spotřebitelským úvěrem. Vyjadřuje roční procentní podíl z celkové výše úvěru. Mezi poplatky, které jsou v této sazbě započítány lze zařadit: poplatek za poskytnutí úvěru, poplatek za vedení účtu, poplatek za pojištění neschopnosti splácet, poplatek za správu samotného úvěru, poplatky za transakce a podobně. Při sjednávání úvěru je proto velmi důležité řídit se výší RPSN, a nejen výší úroku. Úvěr, který má na první pohled vyšší úrok, nemusí být nutně nevýhodný vůči tomu, který má úrok nižší. Spotřebitele by tedy měl usilovat o co nejnižší RPSN. (23)

Od 1. ledna 2011 mají banky povinnost téměř u všech úvěrů uvádět výši RPSN, a to díky zákonu č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru (toto nařízení se vztahuje i na reklamy). Existují ale výjimky, jednu z nich tvoří úvěry, které jsou zajištěné nemovitostí (tedy například hypotéky). Zákon stanovuje, že v RPSN musí být zahrnut i úrok, který spotřebitel zaplatí podle úrokové sazby. Vzorec pro výpočet je možné nalézt v příloze již zmíněného zákona o spotřebitelském úvěru. RPSN lze také vypočítat pomocí řady internetových kalkulaček. Důležitý je fakt, že RPSN nevyjde nikdy nižší než úrok. (24)

3.3.5 Daně

Daňová soustava v České republice vykazuje hlavní znaky daňových systémů vyspělých, a to zejména evropských, zemí. Příjmy státního, městského nebo obecního rozpočtu tvoří největší částí právě daně. Daňovou soustavu tvoří dvě základní složky – daně přímé a nepřímé.

Přímé daně odvádí občané přímo finančním úřadům na základě daňového priznání poplatníka. Mezi přímé daně lze zařadit daň z příjmů (fyzických i právnických osob), daň z převodu majetku (dědická a darovací daň) a majetkové daně (z nemovitých věcí, z nabytí nemovitých věcí a silniční).

Nepřímé daně odvádí prodejci (plátcí daní) finančním úřadům, kteří ji vybírají od kupujících. Kupující si nemusí ani uvědomovat, že nějakou daň platí, protože je už započítaná v ceně zboží či služby. Do nepřímých daní lze zahrnout daň z přidané hodnoty, spotřební daně nebo cla. (25)

3.4 Rozpočtová gramotnost

3.4.1 Osobní a rodinný rozpočet

Rozpočet mapuje finanční situaci člověka, který si díky němu uvědomí, kolika penězi v konkrétní daný okamžik disponuje. Rozpočet se skládá ze dvou základních částí, kterými jsou příjmy a výdaje. Příjmy představují položky, které člověk přijímá (dostává) a naopak výdaje jsou takové položky, které vydává. (5)

Osobní rozpočet dokáže přesně zobrazit finanční situaci. Je díky němu hned patrné, jak si člověk stojí. Na jeho základě lze určit, zda je člověk schopen svými příjmy pokrýt své výdaje a jestli si ještě z případně zbylých peněz dokáže koupit něco navíc nebo našetřit. Před samotným rozpočtem se vytváří přehled příjmů a výdajů. Ten zachycuje veškeré položky s konkrétními částkami jednotlivých příjmů a výdajů za určité období. První místa rozpočtu zpravidla zahrnují jak pravidelné příjmy, tak pravidelné výdaje. Při výsledném porovnávání příjmů a výdajů mohou vzniknout celkem tři situace:

- přebytkový rozpočet,
- deficitní (schodkový) rozpočet,
- vyrovnaný rozpočet. (26)

Přebytkový rozpočet znamená, že příjmy převýšily výdaje. Jejich rozdíl lze použít na vytváření finanční rezervy, kterou lze použít v případě neočekávaných nebo mimořádných výdajů (například oprava pračky). Druhou možností může být úspora takto vzniklých finančních prostředků. **Deficitní** neboli **schodkový rozpočet** je opakem rozpočtu přebytkového. To znamená, že výdaje převýšily příjmy. V takové situaci se člověk dostává do dluhů. Je tedy nezbytné pokusit se o zvýšení příjmů nebo snížení výdajů. **Vyrovnaný rozpočet** vzniká v případě, že výše příjmů se rovná výši výdajů. (17)

Příjmy

Představují celkový součet peněz, které člověk získá za určitou dobu. Celkové příjmy v rámci rodinného rozpočtu mohou představovat: příjmy z pracovní činnosti (odměna, mzda, ...), dávky z fondu sociálního zabezpečení (dávky na mateřství a v těhotenství, nemocenská, dávky v nezaměstnanosti, starobní nebo invalidní důchod, ...), ostatní sociální dávky (přídavky na dítě, příspěvek na bydlení, ...) a příjmy z investic a majetku (příjmy z pronájmu, úroky z vkladů, ...). (5)

Výdaje

V rámci rodinného rozpočtu lze výdaje rozdělit do třech základních skupin na: fixní, běžné a příležitostní. Mezi **fixní výdaje** se řadí ty, které se vynakládají pravidelně a jejich výše se nemění (nájemné, vodné, záloha na energie, pojištění odpovědnosti, daně z nemovitostí, obědy v závodní jídelně, hypotéka, ...). **Běžné výdaje** jsou nezbytné k udržení chodu domácnosti a zajištění každodenního života (výdaje vynaložené na potraviny, pohonné hmoty, noviny, oblečení, ...). Zatímco **příležitostnými výdaji** se platí nepravidelně a při nepředvídatelných jevech (dovolená, dárky, úpravy v bytě, ...). (5)

Při sestavování rozpočtu je nutné do rozpočtu zahrnovat jak pravidelné, tak nepravidelné výdaje na domácnost. Dále je zapotřebí myslet na rezervu. Zpravidla platí, že čím menších příjmů člověk nabývá, tím vyšší rezervy by měl dosahovat. Rezervu lze využít, jak v nečekaných výdajích jako je třeba oprava auta, tak při onemocnění jednoho z živitelů, čímž klesne rodinný příjem. Při vedení rozpočtu by se určitě nemělo zapomínat na pravidelnost a pečlivost a rozhodně žádnou z položek (byť sebemenší) nevynechávat. (5)

3.4.2 Spoření

Stavební spoření

Stavební spoření je určeno na výdaje, které se týkají bydlení. Při jeho zakládání si člověk předem určí, kolik peněz by chtěl za danou dobu našetřit, jedná se o tzv. cílovou částku. Nejkratší doba spoření je šest let. Jakmile uplyne šest let, peníze je možné vybrat a použít je. Nespornou výhodou tohoto typu spoření je přispívání od státu při splnění určitých podmínek. Další výhodou může být možnost o zažádání o úvěr ze stavebního spoření při relativně nižších úrocích. Nižších úroků je možné dosáhnout pouze s podmínkou, že takový úvěr bude použit pouze na výdaje týkající se bydlení (koupě bytu, rekonstrukce domu, ...). (5)

3.4.3 Pojištění

Jedním ze způsobů, jak ochránit sebe a svou rodinu před nepředvídatelnými a negativními riziky, je pojištění. Pojištění lze zařadit mezi finanční produkty poskytované bankami nebo pojišťovnami. V zásadě se jedná se o tvorbu určité finanční rezervy sloužící k úhradě škod nebo potřeb, které mohou vzniknout pojištěným. Rezerva se tvoří z peněz pojištěných (pojistného), a tvoří tak cenu za poskytované služby. (26)

Jedná se o činnost, jež podléhá relativně přísné regulaci z pohledu státu. Nadneseně se dá tvrdit, že pojistit se dá prakticky cokoli (majetek, osoby, odpovědnost, ...). (26)

Pojištění se dělí na zákonné pojištění, povinně smluvní a dobrovolně smluvní. **Zákonné pojištění** musí platit každý, koho se dotýká (například zdravotní pojištění). Zdravotní pojištění a sociální zabezpečení za děti platí stát. V případě zákonného pojištění není potřeba písemná smlouva. **Povinně smluvní** pojištění se odlišuje nutností smlouvy s pojistitelem a toho, koho se týká (například povinné ručení z provozu motorového vozidla). **Dobrovolně smluvní** pojištění zahrnuje všechna ostatní pojištění, která nespádají do předchozím dvou skupin uvedených výše. (27)

3.4.4 Investice

Investice jsou jednou z několika možností k získání finančních prostředků. Ve většině případů je nutné, aby byl člověk vybaven určitými znalostmi a věděl, do čeho konkrétně investovat a poznat okamžik, ve kterém jsou pro investování příznivé podmínky. V praxi to znamená, že si člověk vybere svou cílovou investici, do které investuje svoje peníze a pak mu nezbyvá než čekat na jejich zhodnocení. Investování s sebou ale nese i jistá rizika. Investované peníze se stávají méně likvidní, ačkoli v porovnání se spořením, mohou přinášet vyšší zisk. Rizikovějšími investicemi lze chápat investice do podniku. Naopak méně rizikové mohou být například investice do drahých kovů (investiční zlato, stříbro nebo diamanty). Hlavními typy investic jsou:

- investice do nemovitostí (pozemky, budovy, ...),
- investice do movitých věcí (drahé kovy, umělecká díla, ...),
- finanční investice (akcie, směnky, dluhopisy, ...). (5)

3.4.5 Úvěr

Úvěr představuje poskytnutí finančních prostředků od věřitele. S poskytnutím úvěru souvisí tzv. úvěrový účet, který není samostatným bankovním produktem. Nýbrž slouží k evidenci stavu čerpání a splacení úvěru na jiném než běžném účtu. Využívá se u některých typů úvěrů, a to obvykle u hypotečním. Náklady, které vznikají na jeho zřízení či vedení se zahrnují do RPSN spotřebitelského úvěru (tedy do celkových nákladů úvěru). Jednotlivé druhy úvěrů lze odlišit podle účelu využití. Nejčastějšími typy úvěrů bývají: hypoteční, kontokorentní a spotřebitelský. (28)

Hypoteční úvěr

Jedná se o dlouhodobý typ úvěru, pro který se používá též termín „hypotéka“. Splacení úvěru je ošetřeno pomocí zástavního práva k nemovitosti na území České republiky (ať už se týká pozemku nebo stavby, a to jak rozestavěné nebo dokončené), které je nutné uvést v katastru nemovitostí.

Účelový hypoteční úvěr umožňuje klientovi použití pouze na účely, které jsou uvedené v úvěrové smlouvě. Použití se vztahuje zejména pro nákup a rekonstrukci nemovitosti, splacení jiné půjčky nebo úvěru (to znamená, že klient refinancuje předchozí investice do nemovitosti). Naopak neúčelový hypoteční úvěr v použití omezení nemá. (29)

Kontokorentní úvěr

Banky relativně běžně poskytují kontokorentní úvěr ke klientskému účtu. Jedná se o krátkodobý a neúčelový typ úvěru. Sjednání kontokorentu spočívá v čerpání peněz, které klient na svém účtu nemá, jde tedy „do mínusu“ do maximální výše (předem sjednané částky). Výše kontokorentu se odvíjí od několika faktorů, například výše platu. Klient musí, stejně jako u ostatních typů úvěru, zaplatit spolu s půjčenou částkou navíc i úroky. Zpravidla platí, že pracující mají oproti studentům úroky vyšší. (5)

Spotřebitelský úvěr

Představuje úvěr, který je poskytnut klientům (spotřebitelům), aby mohli financovat své nepodnikatelské potřeby, které mohou sloužit ke konkrétnímu účelu. Často slouží k nákupu zařízení domácnosti, zaplacení dovolené, na rekonstrukci a podobně. Přesnou definici spotřebitelského úvěru lze nalézt v zákoně o spotřebitelském úvěru – zákon č. 257/2016 Sb., kde jsou vymezena práva a povinnosti (při sjednávání, poskytování a splacení úvěru) klientů, poskytovatelů a zprostředkovatelů spotřebitelského úvěru. Tento úvěr je sjednán na základě písemné smlouvy. Poskytovatel i zprostředkovatel jsou povinni sdělit potřebné informace vztahující se k úvěru před samotným uzavřením smlouvy. Příkladem práva spotřebitele může být přijetí bezplatného návrhu textu smlouvy. Spotřebitel o sobě musí stejně jako poskytovatel udat pravdivé, přesné a úplné informace. Poskytovatelé využívají tzv. úvěrové registry, za účelem zjištění schopnosti klienta splácet. (30)

3.4.6 Půjčka

Půjčka a úvěr jsou dva odlišné pojmy. Předmětem úvěru jsou výhradně finanční prostředky, kdežto předmětem půjčky mohou být jak finanční prostředky, tak jakýkoli jiný hmotný majetek. Dalším rozdílem je právní úprava. Půjčkou se zabývá občanský zákoník, na rozdíl od úvěru, který je specifikován v zákoně o spotřebitelském úvěru. Z toho tedy plyne, že poskytovatelem úvěru může být pouze subjekt mající podnikatelské oprávnění, zatímco poskytovatelem půjčky může být „kdokoliv“ (jelikož se nemusí jednat pouze o vypůjčení peněz). Pokud si klient sjedná úvěr, uzavře s bankou tzv. konsenzuální smlouvu, tudíž smlouva o úvěru vzniká okamžikem uzavření a není podstatná, jestli byly skutečně poskytnuty peněžní prostředky. (31) Zatímco u půjčky se jedná o tzv. reálnou smlouvu, k jejímuž vzniku dojde při samotném předání finančních nebo hmotných prostředků. Smlouva o zápůjčce nemusí být výlučně uzavřena v písemné podobě, stačí i ústní forma. Neméně důležitý rozdíl lze spatřit i v odměně pro věřitele. V případě úvěru je vždy sjednán úrok, kdežto zápůjčka může být i bezplatná. (32)

3.4.6.1 P2P půjčka

V případě, že klientovi banka úvěr neposkytne, další možností je P2P půjčka, z anglického peer-to-peer. V tuzemsku je tato forma půjčky relativně rozšířená, existuje několik společností, které se P2P půjčkami zabývají - například Zonky, Benefi, Bankerat a Interson. P2P funguje na principu půjčování mezi lidmi nebo firmami prostřednictvím internetových stránek. Obvykle je žadatelem o peněžní prostředky zadána maximální výše úroku, na který je ochoten žadatel přistoupit. Následně investoři na principu aukce nabízejí své prostředky v rámci daného limitu. Existuje i opačná možnost, kdy si investor vybírá osoby, kterým poskytne úvěr, a to na základě svých kritérií. Znamená to, že pomocí webových platformy se propojí investoři s případnými dlužníky. Nabízí služby, které jsou poskytnuty za jistou provizi, například elementární právní činnost, administrativu, smlouvy, a hlavně hodnocení žadatelů. Přináší ale i možnost, jak někomu peníze půjčit, díky čemuž může člověk získat více peněz, než by byl třeba vydělal na úročených penězích, které jsou uloženy v bance na spořicímu účtu. Pouze za předpokladu určité výše, která by při neschopnosti dlužníka splácet neohrozila věřitelům rodinný rozpočet. Pro investora je z pohledu bezpečnosti výhodnější rozložení menších částek mezi více půjček pro více žadatelů, aby se zmenšilo riziko investice. (33)

3.4.6.2 Mikropůjčka

Jedná se o malou půjčku na velice krátkou dobu. Výše půjčky bývá v řádu jednotek tisíc korun a doba se pohybuje kolem několika týdnů či maximálně pár měsíců. Někomu se mikropůjčka může jevit jako bezvýznamná záležitost, kdežto například pro lidi s velmi nízkým platem mohou tyto peníze znamenat vysvobození v jejich nenadálé krizové situaci (tou může být třeba nutná oprava auta, které je potřeba pro zachování normálního fungování rodiny). Nicméně využívání mikropůjček by se nemělo stát pravidelnou záležitostí, navíc jejich využívání je vhodné jen na některé účely. Určitě není vhodné s ní pokrývat každodenní výdaje a už vůbec ne splátky týkající se dalších úvěrů. Společnosti, které mikropůjčky nabízejí, se vždy nemusejí řídit podle zákona a spotřebitelském úvěru, což může být pro některé kamenem úrazu. Důvod se týká půjčované částky, takové společnosti totiž často půjčují peníze do 5 000 Kč a zákon reguluje pouze úvěry, které jsou nad touto hranicí. To znamená, že dokonce nemusejí uvádět například ani výši RPSN. Tato skutečnost svědčí o jednoznačně výhodnější a lepší pozici pro poskytovatele v porovnání s klienty. Před samotným sjednáním mikropůjčky je vhodné porovnat ceny různých poskytovatelů. Dále se zaměřit na obchodní podmínky, zda je subjekt poskytovatelem nebo pouze zprostředkovatelem půjčky, dohledatelnost poskytovatele v obchodním rejstříku, sankční podmínky při zpožděném splácení a podobně. (33)

3.5 Právní gramotnost

3.5.1 Ochrana spotřebitele

Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele definuje spotřebitele jako: „*fyzickou osobu, která nejedná v rámci své podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání.*“ (34) Lze tedy zjednodušeně říct, že spotřebitelem je jinými slovy zákazník. Spotřebitelem se lidé stávají ve chvíli, kdy se narodí. (26) Ochrana spotřebitele spočívá zejména v pomoci zákazníkům, aby mohli na základě požadovaných a dostatečných informací činit „kvalitní“ rozhodnutí. A případně mohli vyřešit vzniklé spory s prodejcem či výrobcem. (27)

3.5.1.1 Předpisy chránící spotřebitele

Jedním z právních předpisů, který chrání spotřebitele před nekalými obchodními praktikami, je výše zmíněný **zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele**. V tomto zákoně jsou vymezena práva a povinnosti, týkající se smluvních stran obchodního vztahu (tedy obchodník a spotřebitel). Lze v něm nalézt samotné vymezení základních pojmů (spotřebitel, prodávající, výrobce, ...). Dle jeho znění musí výrobci povinně uvádět informace o původu zboží, složení a podobně. V zákoně je zakotveno i mimosoudní řešení spotřebitelských sporů (postup České obchodní inspekce), úkoly veřejné správy (ochrana před výrobky, které jsou nebezpečné z důvodu zaměnitelnosti s potravinami a podobně), sdružení spotřebitelů a další právnické osoby, které byly založeny na ochranu spotřebitele. Mimo jiné je zákoně zmínka o reklamaci. V neposlední řadě jsou vymezeny povinnosti při prodeji výrobků a poskytování služeb a databáze informací týkající se bonity a důvěryhodnosti spotřebitele. (34)

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník je nezbytnou součástí předpokládaných znalostí lidí, a to zejména pro odpovědné právní jednání. Upravuje například vztahy věřitele a dlužníka. Ve druhé části popisuje manželství (z majetkového hlediska je důležitý jeho vznik znamenající vznik společného jmění manželů, a samotný zánik a s tím související rozdělování majetku). Dále v něm lze nalézt závazky ze smluv uzavíraných se spotřebitelem. Třetí a čtvrtá část se zabývá absolutními a majetkovými právy. Nový občanský zákoník nabyl právní účinnosti dne 1. ledna 2014. (35)

3.5.1.2 Instituce a poradny na ochranu spotřebitele

Instituce a další právnické osoby sloužící pro ochranu spotřebitelů mají základ v zákoně č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele. Mezi takové dozorové instituce lze zařadit například **Českou obchodní inspekci**, jejímž hlavním cílem je kontrola prodávajících (ať se jedná o fyzické či právnické osoby) nebo i dodavatelů výrobků a zboží, případně poskytovatelů služeb, ve vnitřním trhu. Dalšími úkoly jsou kontroly kvality a jakosti výrobků, jejich označení, bezpečnost a kontrola odpovídajících požadavků na výrobky dle platných zákonů. Pokud dojde k porušení zákona, může Česká obchodní inspekce ukládat pokuty až do výše 50 milionů Kč a zakázat prodej výrobků, případně poskytování služeb. O kontrolu potravin, pokrmů a tabákových výrobků se stará **Státní zemědělská a potravinářská inspekce**. (26)

Česká národní banka mimo jiné také dohlíží na ochranu spotřebitele. Kontroluje, zda se obchodníci nedopouštějí zakázaných nekalých obchodních praktik nebo nediskriminují spotřebitele. Dále kontroluje, zda obchodníci dodržují povinnosti a pravidla o informování o ceně služeb a zda dodržují občanský zákoník při uzavírání smluv týkajících se finančních služeb. Mimo jiné Česká národní banka dohlíží i na ostatní finanční instituce, zejména banky. (5)

Finanční arbitr je další v řadě dozorových orgánů. Jeho hlavním cílem je zajistit bezplatné a efektivní urovnání sporu klienta a poskytovatele platebních služeb. Takovým sporem může být například neoprávněný převod peněžních prostředků v internetovém bankovníctví. Aby bylo řízení zahájeno, je nutné podat návrh ve speciálním formuláři. (5)

Sdružení dTest je dobrovolná organizace, na kterou se spotřebitelé mohou obracet ohledně svých dotazů či stížností, které se týkají porušování spotřebitelských práv. Je vhodné si předem připravit veškeré důkazy (fotografie, doklady ke zboží a podobně). Toto sdružení nabízí hned několik služeb – od telefonické poradny až po vzorové dopisy. Součástí sdružení je i časopis dTest. (26)

3.5.2 Zákoník práce

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce upravuje značnou část českého pracovního práva. V loňském roce vláda České republiky schválila jeho novelizaci, která by měla vstoupit v platnost v roce 2021. V zákoníku práce se řeší pracovní poměr (ať už se jedná o vznik, změnu, nebo jeho rozvázání). Pro studenty je důležitá jeho druhá část, ve které jsou zmíněny dohody o pracích, které se netýkají pracovního poměru (konkrétně dohoda o provedení práce a dohoda o pracovní činnosti). Řeší i samotné podmínky nástupu do práce nebo pracovní omezení věkové skupiny 15-18 let. V další části se zabývá pracovní dobou, kde se řeší samotné rozvržení pracovní doby, přesčasy, přestávky, noční práce, zkušební dobu a podobně. Jiná část se zabývá bezpečností a ochranou zdraví při práci. Dále zákon upravuje například náhrady majetkové i nemajetkové újmy, náhrady výdajů souvisejících s výkonem práce, hmotnou odpovědnost pracovníků a dovolenou. (36)

3.5.3 Lichva

Jedná se o určitý přístup k úrokové míře. V užším slova smyslu se lichvou rozumí nepoměrné obohacování ze strany věřitele při půjčování peněžních prostředků za nepříznivé situace dlužníka. Lichvou může být tedy každé smluvní jednání, které profituje z nesnází, lehkomyšlnosti a podobných situací na straně dlužníka. Znamená to tedy, že za nabízené zboží požaduje obchodník nepatřičně vysokou cenu, kterou někteří zaplatí, protože jim v jejich situaci jiná možnost nezbyde. (18)

3.5.4 Exekuce

Představuje způsob odebrání majetku dlužníka a následný převod věřiteli. Vzniká ve chvíli, kdy dlužník neplatí své závazky. Vyplývá ze soudního rozhodnutí a na základě exekučního výměru. Exekuce je prováděna různými formami exekutory, začíná obstavením účtu věřitele a končí zajištěním zpeněžení veškerého (movitého i nemovitého) majetku, kterým dlužník disponuje. V dnešní době se vymáhací právo řídí zákonem č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční úřad). Je možné se setkat se soudním vykonavatelem a soudním exekutorem. Soudní vykonavatel je v porovnání se soudním exekutorem spojován s nižšími náklady (maximálně 50 000 Kč), co se týče soudních poplatků. Soudní exekutor má nárok až na 15 % z vymožené částky. Pakliže jsou splněny zákonné podmínky, soud má 15 dní na nařízení exekuce. Důležitým pravidlem exekučního řádu je doručení usnesení o exekuci dlužníkovi jako poslednímu, majetek totiž nesmí být převeden na jinou osobu (nesmí být zatížen ani s ním jakkoli nakládat). Pokud majetek patří do společného jmění manželů, automaticky se stává účastníkem exekuce i druhý z manželů. (17)

3.6 Další typy gramotnosti

3.6.1 Numerická gramotnost

Numerickou neboli matematickou gramotnost lze definovat jako schopnost člověka aplikovat základní aritmetické operace k vyřešení problému. Pokud je člověk matematicky gramotný, sám matematiku aplikuje a dokáže ostatním vysvětlit, jak matematiku používat při řešení reálných situací. Umí zacházet s čísly, dokáže je vyčíst z materiálů, jakými jsou kromě textu například tabulky a grafy. (37)

3.6.2 Informační gramotnost

Informační gramotnost je určitou znalostí a schopností práce s informacemi. Informačně gramotný člověk umí rozeznat, kdy informace potřebuje, umí je vyhledat, následně vyhodnotit a patřičně využít. Takový jedinec je schopen se učit. V tomto případě se učení stává celoživotním procesem. Informace jsou takovým člověkem využívány k rozhodování a řešení nastalých problémů či úkolů. V dnešní době je informační gramotnost pro řadu lidí nezbytná, a to zejména v profesním životě. (38)

3.7 Finanční vzdělávání v České republice

Vláda rozhodla o povinném finančním vzdělávání ve školách, a to schválením usnesení, které se týká zlepšení podmínek v rámci bankovního sektoru. Toto usnesení bylo základem pro vydání dokumentu „*Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách*“ v roce 2007, na jehož přípravě se podílelo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo financí a Ministerstvo průmyslu a obchodu. Prvotní finanční vzdělávání bylo jedním z pilířů Národní strategie finančního vzdělávání. Součástí jsou také Standardy finanční gramotnosti stanovující požadovanou úroveň finanční gramotnosti zvlášť pro každý stupeň vzdělání. Tyto standardy jsou dále zpracovány do Rámcově vzdělávacího programu pro základní vzdělávání ale i střední vzdělávání. Česká republika má finanční vzdělávání pro základní a střední školy povinné od září 2013. (39)

3.7.1 Rámcový vzdělávací program

V rámcovém vzdělávacím programu jsou stanovené konkrétní cíle, formy a obsah vzdělávání. Jedná se o dokument, který je vydáván Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Jeho aktualizace nabyla účinnosti od 1. 9. 2017. Je jednotný a závazný pro všechny školy. Finanční gramotnost je rozepsána v rámci vzdělávacích oblastí, zejména Člověk a společnost, Člověk a svět práce, Matematika a její aplikace. Přičemž zasahuje především do předmětů – výchova k občanství (též občanská výchova) a matematiky. Finanční gramotnost tedy není zmiňována jako samostatný vyučovací předmět. (40)

V rámcově vzdělávacím programu jsou uvedeny výstupy, které by měly být během základního vzdělávání naplněny. Následně budou citovány konkrétní výstupy pro každý již zmíněný vyučovací předmět a určitou oblast. (40)

Matematika

„Žák řeší aplikační úlohy na procenta (i pro případ, že procentová část je větší než celek).“ (40, s. 34)

Výchova k občanství

Následující výstupy upravují právní oblast, kterou finanční gramotnost zahrnuje. Zabývají se ochranou spotřebitele, základními právními předpisy, odpovědným právním jednáním. Dále upravují i pracovně-právní vztahy. (40)

„Žák rozlišuje a porovnává různé formy vlastnictví, včetně duševního vlastnictví, a způsoby jejich ochrany, uvede příklady.“ (40, s. 58)

„Žák přiměřeně uplatňuje svá práva včetně práv spotřebitele a respektuje práva a oprávněné zájmy druhých lidí, posoudí význam ochrany lidských práv a svobod, rozumí povinnostem občana při zajišťování obrany státu.“ (40, s. 60)

„Žák objasní význam právní úpravy důležitých vztahů - vlastnictví, pracovní poměr, manželství.“ (40, s. 60)

„Žák provádí jednoduché právní úkony a chápe jejich důsledky, uvede příklady některých smluv upravujících občanskoprávní vztahy – osobní přeprava, koupě, oprava či pronájem věci.“ (40, s. 60)

Oblast, ve které se řeší rozpočet (rodinný, obecní či státní), hospodaření s penězi a majetkem zahrnuje výstupy uvedené níže. (40)

„Žák sestaví jednoduchý rozpočet domácnosti, uvede hlavní příjmy a výdaje, rozliší pravidelné a jednorázové příjmy a výdaje, zváží nezbytnosti jednotlivých výdajů v hospodaření domácnosti, objasní princip vyrovnaného, schodkového a přebytkového rozpočtu domácnosti, dodržuje zásady hospodárnosti a vyhýbá se rizikům v hospodaření s penězi.“ (40, s. 59)

„Žák uvede a porovná nejobvyklejší způsoby nakládání s volnými prostředky a způsoby krytí deficitu.“ (40, s. 59)

„Žák rozlišuje, ze kterých zdrojů přicházejí příjmy státu a do kterých oblastí stát směřuje své výdaje, uvede příklady dávek a příspěvků, které ze státního rozpočtu získávají občané.“ (40, s. 59)

Další oblast se zabývá fungováním trhu, bankovním systémem v České republice, pojištěním a orientací ve sféře peněžních prostředků. (40)

„Žák na příkladech ukáže vhodné využití různých nástrojů hotovostního a bezhotovostního placení, uvede příklady použití debetní a kreditní platební karty, vysvětlí jejich omezení.“ (40, s. 59)

„Žák vysvětlí, jakou funkci plní banky a jaké služby občanům nabízejí, vysvětlí význam úroku placeného a přijatého, uvede nejčastější druhy pojištění a navrhne, kdy je využít.“ (40, s. 59)

„Žák na příkladu chování kupujících a prodávajících vyloží podstatu fungování trhu, objasní vliv nabídky a poptávky na tvorbu ceny a její změny, na příkladu ukáže tvorbu ceny jako součet nákladů, zisku a DPH, popíše vliv inflace na hodnotu peněz.“ (40, s. 59)

„Žák rozlišuje a porovnává úlohu výroby, obchodu a služeb, uvede příklady jejich součinnosti.“ (40, s. 59)

3.7.2 Školní vzdělávací programy

Ze základu rámcově vzdělávacího programu si školy samy následně tvoří vlastní školní vzdělávací programy, které mohou být libovolně rozpracovány a přizpůsobovány potřebám a zaměření školy. Každý školní vzdělávací program má svůj speciální název. (41)

3.7.2.1 Základní škola

Školní vzdělávací program této školy je pojmenován K6 JAS. Název vyjadřuje 6 kompetencí a zaměření na jazyky a sport. (41) Níže jsou vyjmenovány konkrétní výstupy pro jednotlivé předměty a určitou oblast.

Matematika

„Žák vypočítá úrok, určí hledanou jistinu.“ (41, s. 324)

„Žák provádí jednoduché úrokování.“ (41, s. 324)

„Žák řeší slovní úlohy z praxe.“ (41, s. 324)

„Žák využívá matematiku v rodinném hospodaření.“ (41, s. 324)

Občanská výchova

Jelikož školní vzdělávací program vychází z rámcově vzdělávacího programu, tak jsou oblasti, do kterého lze výstupy zařadit, velmi podobné. Do právní oblasti týkající se vlastnictví, právních vztahů a ochrany spotřebitele lze zařadit následující výstupy. (41)

„Žák umí vysvětlit pojem vlastnictví, uvědomuje si zodpovědnost vyplývající z vlastnictví.“ (41, s. 347)

„Žák rozlišuje a porovnává různé formy vlastnictví.“ (41, s. 347)

„Žák uvede příklady práv a závazků, které vyplývají z důležitých právních vztahů (vlastnictví předmětu, pracovní poměr, manželství).“ (41, s. 352)

„Žák na příkladech posoudí podmínky vzniku reklamačního nároku, dokáže reklamovat vadné zboží.“ (41, s. 352)

Do právní oblasti lze zahrnout i specifický okruh týkající se pracovně-právní sféry, zejména práv a povinností zaměstnanců. (41)

„Žák vyloží souvislost mezi různými pracovními činnostmi a předpoklady nutnými pro jejich výkon.“ (41, s. 353)

„Žák zná základní práva a povinnosti zaměstnanců (brigádníků) a zaměstnavatelů.“ (41, s. 353)

V rámci oblasti zahrnující rozpočet (rodinný, obecní nebo státní) a správou peněz a majetku, je možné zmínit níže uvedené výstupy. (41)

„Žák popíše, ze kterých zdrojů pochází příjmy státu a do kterých důležitých oblastí stát směřuje své výdaje.“ (41, s. 354)

„Žák se dokáže rozhodnout, jak vhodně nakládat s penězi.“ (41, s. 347)

„Žák se orientuje v nabídce sociálních příspěvků státu a dokáže vysvětlit, co tyto příspěvky pokrývají a komu je stát poskytuje (důchody, podpora v nezaměstnanosti, sociální příspěvky atd.).“ (41, s. 354)

Další oblast zahrnuje bankovní systém, fungování tržní ekonomiky a s ní spojených základních pojmů. Do této oblasti je možné zařadit následující výstupy. (41)

„Žák rozlišuje služby a statky a uvede jejich příklad.“ (41, s. 350)

„Žák vysvětlí, čím se zabývá výroba, obchod a služby.“ (41, s. 350)

„Žák na příkladu vysvětlí, jak funguje trh.“ (41, s. 350)

„Žák se seznámí s bankovním systémem ČR a službami, které poskytuje.“ (41, s. 354)

3.7.2.2 Gymnázium

Školní vzdělávací program této školy je pojmenován GJP Mělník. Následně jsou vyjmenovány konkrétní výstupy pro jednotlivé předměty a určitou oblast. (42)

Matematika

„Řeší aplikační úlohy na procenta (i pro případ, že procentová část je větší než celek).“ (42, s. 122)

Občanská výchova

Školní vzdělávací program víceletého Gymnázia je rozpracován na základě stejného rámcově vzdělávacího programu jako v případě základní školy. První oblastí je oblast právní, která mapuje právní vztahy plynoucí z uzavřených smluv a ochranu občanů. (42)

„Provádí jednoduché právní úkony a chápe jejich důsledky, uvede příklady některých smluv upravujících občanskoprávní vztahy.“ (42, s. 207)

„Rozlišuje a porovnává úkoly orgánů právní ochrany občanů, uvede příklady jejich činnosti a spolupráce při postihování trestných činů.“ (42, s. 207)

„Porozumí základním pojmům, respektuje cizí majetek, dobře využívá a chrání vlastní majetek, popíše a objasní vlastní způsoby zacházení s penězi.“ (42, s. 203-204)

Další oblast se týká orientace ve sféře peněžních prostředků a rozpočtu, který je spojen s příjmy a výdaji (rodinnými i státními). (42)

„Sestaví jednoduchý rozpočet své domácnosti, uvede hlavní příjmy a výdaje, rozliší pravidelné a jednorázové příjmy a výdaje, zváží nezbytnost jednotlivých výdajů v hospodaření domácnosti, objasní princip vyrovnaného, schodkového a přebytkového rozpočtu domácnosti, dodržuje zásady hospodárnosti a vyhýbá se rizikům při hospodaření s penězi.“ (42, s. 202)

„Uvede a porovná nejobvyklejší způsoby nakládání s volnými prostředky a způsoby krytí deficitu.“ (42, s. 207)

„Rozlišuje, ze kterých zdrojů pocházejí příjmy státu a do kterých oblastí stát směřuje své výdaje.“ (42, s. 207)

„Uvede příklady dávek a příspěvků, které ze státního rozpočtu získávají občané.“ (42, s. 207)

Do oblasti, kam spadá bankovní systém, pojištění, různé formy peněžních prostředků, fungování tržní ekonomiky a s ní spojenými pojmy (nabídka, poptávka, trh), lze zařadit následující výstupy. (42)

„Zamýšlí se nad způsoby prodávajících při získávání zákazníků, kriticky přistupuje k mediálním informacím, vyjádří svůj postoj k působení reklamy na chování lidí, dokáže vysvětlit podstatu fungování trhu zboží a trhu práce, popíše základní principy tržního hospodářství, rozliší pojmy nabídka, poptávka, trh.“ (42, s. 205-206)

„Na příkladech ukáže vhodné využití různých nástrojů hotovostního a bezhotovostního placení, uvede příklady použití debetní a kreditní platební karty, vysvětlí jejich omezení.“ (42, s. 207)

„Vysvětlí, jakou funkci plní banky a jaké služby občanům nabízejí.“ (42, s. 207)

„Uvede nejčastější druhy pojištění a navrhne, kdy je využít.“ (42, s. 207)

3.8 Význam hry ve výuce

Pomocí teorie her dochází k rozvoji duševních procesů, navázání nových sociálních vztahů a obohacení citového prožívání jedince, které reguluje vnitřní psychické napětí. V neposlední řadě si díky teorii her dítě utváří cílevědomou zaměřenost. Mezi první, kdo si uvědomovali praktické využití hry, patřil Platón. Dalšími byli například Jan Amos Komenský, Jean Jacques Rousseau, Herbert Spencer, Karl Gross nebo Sigmund Freud. (43)

Díky hře může dítě procvičovat velké spektrum dovedností, mezi které patří motorika, tvořivost, paměť a mnoho dalších. Navíc díky hře dokáže nejen pedagog nasimulovat různé situace, které mohou nastat i v reálném životě (jedná se tudíž o modelové situace). Pomocí hry se dítě uvolní a jistě i odreaguje. Lze tedy říct, že si lidé prostřednictvím hry dokáží rozšířit své zkušenosti, které jim následně mohou pomoci při řešení nenadálých situací v životě. Navíc si dítě může osvojit jak prohru, tak výhru. Výhodou hry je i sdružování vrstevníků pomocí společné činnosti. (44) Hra představuje jakousi potřebu dítěte neustále prozkoumávat své okolí, ale to vše se děje z „bezpečné základny“. Hra pomáhá dítěti v rámci psychické rovnováhy a poskytuje mu jak vyrovnanost, tak i klid. Zároveň verifikuje jeho schopnost vyřešit problém, dokáže ozvláštnit jeho vědomosti, dopomáhá k rozvoji dovedností a znalostí. Současně dokáže obohatit a rozšiřovat komunikaci společně se sociálními vazbami jedince. Dítě přes

modelové situace, které hra nabízí, poznává sebe, ale i ostatní lidi v různých konkrétních situacích. Tím poznává vzorce chování i role, které může člověk zastávat, tudíž se učí sociálnímu chování. (43)

Didaktickou hru lze považovat za hru, která má naučný obsah. Jejím hlavním cílem je rozvíjet zábavnou formou poznávací procesy, intelektové schopnosti a v neposlední řadě prohlubovat poznatky dítěte. Má určitou strukturu a odlišnou činnost (způsob aktivity) v porovnání s jinými hrami. Musí být zábavná a lákavá. Samotné dodržování pravidel zvyšuje výchovné působení didaktické hry. (44)

Didaktickou hru lze zařadit do výukových metod. Zpravidla se nejvíce využívá na prvním stupni základních škol, kde plní vzdělávací i výchovnou funkci. Hra má vyšší motivační stimul pro řešení běžných i složitějších úloh či problémů v porovnání se standardní výukou. Náročná je pro učitele, kteří chtějí didaktické hry aplikovat. Úskalím může být správná volba a zařazení takové hry do výuky. Didaktickou hru lze prakticky uplatnit v jakémkoli předmětu. Využití může mít nejen při získávání nových poznatků, ale i v samotném procvičení či opakování. Učitel má možnost zaměřit se na jednotlivé žáky, kterým může přiřadit role, ve kterých bude využit jejich potenciál na maximum a bude tak dále rozvíjet jejich silné schopnosti. Nebo naopak žák může dostat jakýsi „proti úkol“, ve kterém si vyzkouší svoje schopnosti a třeba i zlepší to, co mu nejde. (44)

4 Vlastní práce

Praktická část bakalářské práce je zaměřena na vytvoření a následné otestování didaktické deskové hry. Dále se zabývá vyhodnocením výsledků jednotlivých otázek porovnáním výsledků žáků Základní školy a Gymnázia v Mělníce.

Desková hra je určena žákům druhého stupně základní školy a žákům nižšího gymnázia, přesněji od 12 let. Hra zpestřuje výuku týkající se financí, základních znalostí o hospodaření a mimo jiné i právní aspekty života. Každý hráč má svou hrací figurku, se kterou se pohybuje v herním plánu a plní jednotlivé úkoly. Některá políčka jsou označena zeleně. Pokud si hráč na takové políčko stoupne, vybere si kartičku s úkolem, kterým mohou být otázky a doplňovačky týkající se dané problematiky. Kontrolu správnosti odpovědi provedou spoluhráči. Hráč, který se dostane první do cíle, vyhrává.

Součástí práce jsou podrobná pravidla, náhled herního plánu a vybraných otázek. Dále je zpracováno ověření v praxi, tedy použitý způsob testování. Vyhodnocení je znázorněno formou tabulky a grafů. V přílohách jsou vyjádření dvou vyučujících, které hru s žáky otestovaly.

4.1 Návod ke hře

Pravidla hry, její obsah a průběh

Počet hráčů: 2-6

Doba hraní: 35-45 minut

Věk hráčů: od 12 let

Popis průběhu hry:

Cílem hry je dostat se do cíle. Na cestě k cíli se hráči potkávají s různými překážkami (3 červená políčka, která vrací hráče zpátky, zelená políčka znázorňující otázky a oranžová políčka, která hráče zdrží jedno kolo). Během hry se hráči také setkávají s různými obrázky týkajícími se finanční problematiky.

Obsah hry:

- herní plán,
- 6 figurek,
- hrací kostka,
- pravidla hry,
- karty s otázkami a odpověďmi.

Pravidla hry

Zahrajte si s námi hru „Finanční gramotnost hrou“. Hru může hrát až 6 hráčů a vyhrává hráč, který první projde hracím plánem a hodem kostkou postoupí přesně do cíle. Hra končí ve chvíli, kdy se všichni hráči dostanou do cíle.

Hráči si postaví figurky k "žebrákovi", kde hra začíná. Ten, kdo hodí kostkou nejvyšší číslo, začíná hrát jako první. Dalším na řadě je hráč ve směru hodinových ručiček.

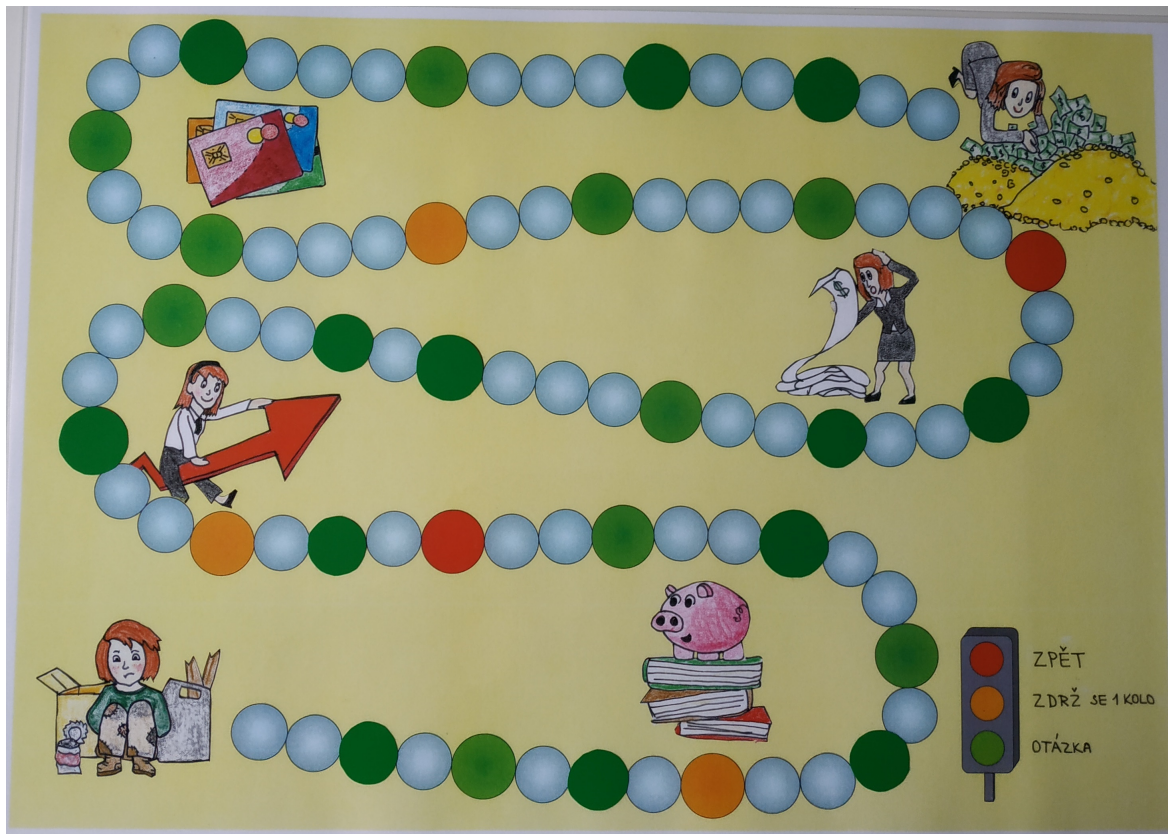
Na jednom políčku může stát víc hráčů. Po šestce se znovu nehází.

Dostane-li se hráč na zelené pole, jeho spoluhráč ve směru hodinových ručiček vylosuje libovolnou kartu s otázkou, kterou mu přečte. Některé otázky na výběr správné odpovědi mohou mít více správných odpovědí. Pokud je otázka zodpovězena správně, hráč může pokračovat dále ve hře. Je-li zodpovězena špatně, hráč zůstane jedno kolo mimo hru.

Dostane-li se hráč na červené políčko, musí se hned vrátit zpět na předchozí červené políčko (v případě prvního červeného políčka se hráč vrací na start).

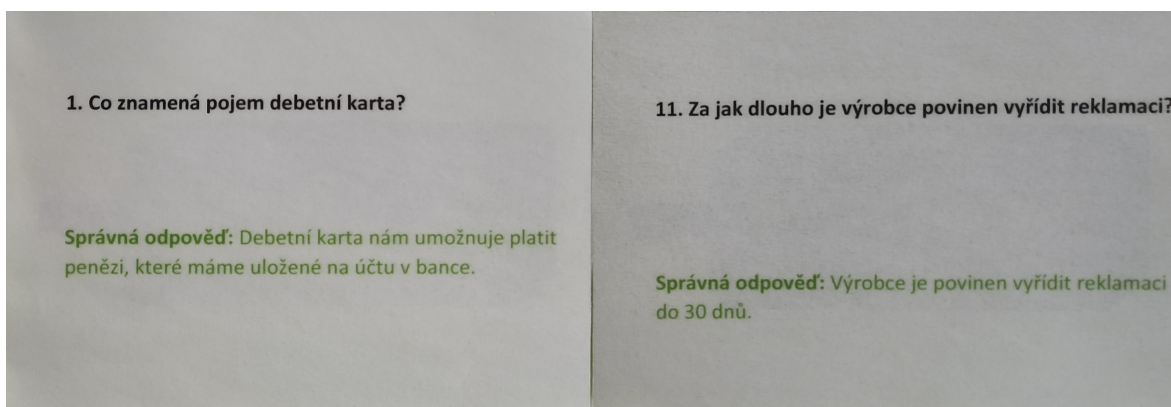
4.2 Podoba hry

Obrázek 2 - Herní plán

zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 3 - Vybrané příklady otázkových karet

zdroj: vlastní zpracování

4.3 Způsob testování

Šetření ověření v praxi proběhlo samotným odehráním hry. Žáci dostali hru společně s tabulkou, do které zaznamenali správné, nebo špatné zodpovězení jednotlivých otázek v rámci skupiny. Žáci byli rozděleni do šesti skupin, které měly různý počet členů.

Otázky jsou zaměřené nejen na znalosti ale i dovednosti. V rámci těchto dvou skupin je možné otázky dále rozdělit na otázky ekonomické, právní, rozpočtové a odpovědnosti. Otázek týkajících se znalostí je 36 a dovednostních 14. Ekonomických otázek je celkem 16, právních 18, rozpočtových 14 a otázky týkající se odpovědnosti jsou 2. Otázky jsou při zjišťování správné odpovědi variabilní a je jich několik druhů, např. ano/ne, pravda/nepravda, doplnění věty. Kompletní seznam otázek se nachází v přílohách, viz Příloha 8.1 Seznam všech otázek.

Pro testování finanční gramotnosti formou odzkoušení hry byli vybráni žáci Základní školy (8. a 9. ročníky) a nižšího Gymnázia (tercie a kvarta) v Mělníku ve věku 12-15 let. Tyto konkrétní školy byly vybrány z důvodu komparace vyučování finanční gramotnosti v městě Mělníku. Odzkoušení se celkově zúčastnilo 151 žáků ze šesti tříd. K vyhodnocení výsledků všech otázek byly použity průměrné úspěšnosti všech ročníků v rámci jednotlivých škol. Průměrné úspěšnosti byly použité též při vyhodnocování všech šesti oblastí.

4.4 Vyhodnocení úspěšnosti jednotlivých otázek

Otázka č. 1 (Co znamená pojem debetní karta?) byla zařazena pro svou důležitost při první založení vlastního účtu. Žáci by měli jistě znát rozdíl mezi debetní a kreditní kartou. Úspěšnost na Základní škole byla 50 % a na Gymnáziu 58,33 %. Rozdíl činí 8,33 procentních bodů. Důvodem je pravděpodobně to, že se žáci Gymnázia s těmito pojmy setkali již dříve v rámci výuky, nebo v osobním životě.

Otázka č. 2 (Co znamená pojem kreditní karta?) byla zařazena ze stejného důvodu jako předchozí otázka, tedy pro reálné setkání v osobních životech žáků. Na základní škole na ni odpovědělo správně 62,5 % a na Gymnáziu 66,67 %. Rozdíl v tomto případě není tak velký a je roven 4,17 procentním bodům. S tímto pojmem se žáci pravděpodobně ve svém životě setkali například díky televizním pořadům.

Otázka č. 3 (Doplň větu. Uplatnění práva u vadného či poškozeného zboží během záruční doby se nazývá _____.) byla zařazena pro svou takřka každodenní užitečnost. Na Základní škole byla úspěšnost 58,33 % a na Gymnáziu 100 %. Rozdíl v úspěšnostech je 41,67 procentních bodů. Problém se správným zodpovězením této otázky s nejvyšší pravděpodobností tkví v její nepřilíš dobré formulaci. Žáci Základní školy nejspíše nedokázali správně určit, na co se jich autorka ptá.

Otázka č. 4 (Co znamená zkratka a pojem RPSN?) byla zařazena pro svou důležitost při sjednávání spotřebitelského úvěru, při kterém je nezbytné znát tento pojem. Úspěšnost žáků Základní školy činila 33,33 %, zatímco žáci Gymnázia dosahovali 41,67 %. Rozdíl je tedy 8,34 procentních bodů. S touto otázkou měli problém obě školy. Příčinou může být neznalost pojmu, proto je v tuzemsku relativně častým jevem exekuce. Lidé mají často špatnou představu o významu RPSN. Před samotným odehráním hry nebyl tento pojem ještě probrán ve výuce.

Otázka č. 5 (Co je to inflace?) byla autorkou začleněna, protože se tento ekonomický jev dotýká úplně všech, a to bez rozdílu. Na Základní škole dosahovala úspěšnost 37,5 % kdežto na Gymnáziu 50 %. Rozdílem je 12,5 procentních bodů. Důvod takto nízkých úspěšností může spočívat v tom, že látka, která se tímto pojmem zabývá, nestihla být probrána.

Otázka č. 6 (Co znamená slovo kontokorent?) byla začleněna, protože s tímto pojmem se žáci mohou setkat při sjednávání vlastního účtu. Na Základní škole dosáhla úspěšnost 33,33 % a na Gymnáziu 41,67 %. Rozdíl činí 8,34 procentních bodů. Příčinou by mohlo být, že ne všichni žáci ještě mají vlastní zkušenosti se sjednáváním a spravováním bankovního účtu.

Otázka č. 7 (Co je směnka?) byla zařazena z hlediska správného právního jednání. Úspěšnost na Základní škole dosáhla 33,33 % a na Gymnáziu 16,67 %. Rozdíl je roven 16,66 procentních bodů. V tomto případě došlo k lepšímu výsledku na Základní škole. Takto nízké úspěšnosti jsou s nejvyšší pravděpodobností způsobeny tím, že tato problematika není zahrnuta v rámcově vzdělávacím programu pro základní vzdělávání.

Otázka č. 8 (Vyber správnou odpověď (odpovědi): Daňové přiznání musí podávat a) živnostníci a podnikatelé, b) pronajímatelé bytů nebo pozemků, c) autoři literárních děl a umělci.) byla začleněna s ohledem na budoucí život v pracovní oblasti. Na Základní škole odpovědělo správně na tuto otázku 54,17 % žáků a na Gymnáziu 58,33 %.

Rozdíl činí 4,16 procentních bodů ve prospěch gymnázia. Příčinou může být, že náplň této otázky není součástí školních vzdělávacích programů škol.

Otázka č. 9 (Co je to exekuce?) byla zařazena pro svou aktuálnost v naší společnosti. Tento termín je důležité znát, jelikož se týká orgánů právní ochrany a zodpovědnosti za své finanční jednání. Úspěšnost na Základní škole byla 66,67 %, zatímco na Gymnáziu 83,33 %. Rozdíl v úspěšnosti je 16,66 procentních bodů. Důvod takto odlišných úspěšností může spočívat v tom, že problematika exekuce ještě nestihla být s žáky obou škol probrána. Žáci tedy mohli čerpat především z vlastních zkušeností.

Otázka č. 10 (Co znamená pojem záruční doba a jak bývá obvykle dlouhá (u spotřebního zboží)?) byla začleněna pro svou každodenní využitelnost, jak se autorka domnívá. Na Základní škole dosahovala úspěšnost 62,5 % a na Gymnáziu 83,33 %. Rozdíl úspěšností je roven 20,83 procentních bodů. Příčinou takto vysokého rozdílu může být fakt, že látku má každá škola zařazenou v jiném ročníku, v rámci kterého je jinak rozčleněna, tudíž ještě nemusela být probrána. Ačkoliv se autorka domnívá, že se jedná o všeobecně známý pojem.

Otázka č. 11 (Za jak dlouho je prodejce povinen vyřídit reklamaci?) byla zařazena ze stejného důvodu jako předchozí otázka, to jest pro takřka každodenní využití této znalosti. Úspěšnost žáků Základní školy činila 83,33 % a na Gymnáziu 66,67 %. Rozdíl činí 16,66 procentních bodů ve prospěch Základní školy, u této relativně lehké otázky je to pozoruhodný výsledek. Žáci Gymnázia pravděpodobně odpovídali, že doba je rovna měsíci, to ale není příliš přesná odpověď. V zákoně o ochraně spotřebitele a v občanském zákoníku je přesně napsáno, že reklamace by měla být vyřízena maximálně do 30 kalendářních dnů.

Otázka č. 12 (Vyber správnou odpověď (odpovědi): Sdružení, na která se mohou spotřebitelé obracet ohledně porušování spotřebitelských práv se nazývá/nazývají: a) Sdružení obrany spotřebitelů, b) dTest, c) žádná taková nejsou) byla začleněna pro lepší obranu proti výrobcům a obchodníkům, aby žáci věděli, kam se mohou v případě problémů či nesrovnalostí obrátit. Na Základní škole úspěšnost dosahovala 62,5 %, zatímco na Gymnáziu 41,67 %. Rozdíl v úspěšnostech je relativně vysoký a rovná se 20,83 procentním bodům ve prospěch Základní školy. Špatná odpověď by mohla být způsobena tím, že se žáci ve svém životě nesetkali s řešením porušování spotřebitelských práv, jelikož to za ně řešili rodiče. Další příčinou by mohlo být neprobrání dané látky.

Otázka č. 13 (Kolik zaplatím navíc, pokud mě mobilní telefon stojí 11 973 Kč a já se rozhodnu zaplatit ho na splátky?) byla použita, protože žáci tomuto nákupu mohou jistě

Výše měsíční splátky

< > 417 Kč	1 406 Kč	417 Kč
------------	----------	--------

Datum první splátky: 17.4.2019

Délka splácení 48 měsíců

Výška úvěru 11 973 Kč

zdroj: zpracováno dle (45)

čelit již ve svém věku a je to reálný případ možného nákupu na splátky v Alze. Úspěšnost žáku Základní školy činila 41,67 % a na Gymnáziu 66,67 %. Rozdíl v úspěšnostech je poměrně vysoký a dosahuje 25 procentních bodů. Pravděpodobně se žáci nepříliš dobře orientovali v tabulce, kterou měli k dispozici pro potřebné výpočty. Autorkou jim bylo řečeno, že není nutný přesný výsledek, nýbrž pouze sled matematických operací s konkrétními čísly. Dalším problémem mohlo být nepřesné čtení, kdy klíčovou roli hraje podtržené slovo, konkrétně slovo *navíc*. Někteří žáci místo rozdílu částek počítali pouze celkovou částku, kterou zaplatí.

Otázka č. 14 (Kolik Kč zaplatím celkem, pokud koupím televizi za těchto podmínek?) byla použita ze stejných důvodů jako předešlá otázka, tedy pro svou reálnost.

Výše měsíční splátky

< > 1 137 Kč	3 824 Kč	1 137 Kč
--------------	----------	----------

Datum první splátky: 17.4.2019

Délka splácení 48 měsíců

Výška úvěru 32 548 Kč

zdroj: zpracováno dle (46)

V této otázce se úspěšnost Základní školy rovnala 50 %, zatímco na Gymnáziu pozoruhodných 91,67 %. Rozdíl je tedy velmi vysoký a činí 41,67 procentních bodů. Takto vysoký rozdíl je zřejmě způsoben opět nepřesným čtením nebo špatnou orientací v tabulce. Klíčové slovo této otázky je totiž *celkem*. Autorkou bylo v tomto případě žákům řečeno, že stačí uvést pouze matematickou operaci s konkrétními čísly. Jelikož se jedná pouze o jednu matematickou operaci, domnívá se, že tato otázka byla v porovnání s předešlou o něco

lehčí. Přesto úspěšnost na Základní školy byla v předešlé otázce vyšší. Mgr. D. Dvořáková kvitovala zařazení otázek č.13 a 14 pro jejich názornost a praktické využití v životě.

Otázka č. 15 (Jaké jsou podmínky nástupu do práce (2 podmínky)?) byla začleněna z důvodu možné aktuálnosti, vyplývající s nástupem do práce po absolvování povinné školní docházky. Na Základní škole úspěšnost dosahovala 45,83 %, kdežto na Gymnáziu 66,67 %. Rozdíl je roven 20,84 procentních bodů. Důvodem může být, že látka, která se touto problematikou zabývá, nestihla být probrána. Mgr. D. Dvořáková zmiňuje, že by bylo vhodné otázku přeformulovat pro snadnější pochopení.

Otázka č. 16 (Má věková skupina 15-18 let nějaké pracovní omezení?) byla použita z nutnosti znalosti těchto omezení v rámci prvních brigád, které mohou žáci absolvovat. Na Základní škole odpovědělo na tuto otázku správně 62,5 % žáků, zatímco na Gymnáziu 66,67 %. Rozdíl úspěšností dosahuje 4,17 procentních bodů. Důvod bude patrně stejný jako u předešlé otázky, tedy látka se ještě nestihla probrat.

Otázka č. 17 (Vyjmenuj tři druhy pracovního poměru.) byla zařazena pro budoucí význam v pracovním životě. Úspěšnost žáků Základní školy dosahovala pouhých 25 %, kdežto na Gymnáziu 41,67 %. Rozdíl činí 16,67 procentních bodů. Příčinou může být, že na Gymnáziu se problematiky dotýkají i v jiných ročnících. Další příčinou je nejspíše to, že toto téma je pro děti zatím neaktuální, protože se jich zatím netýká.

Otázka č. 18 (Jaká jsou hlavní rozdíly mezi DPP a DPČ (alespoň 2)?) byla začleněna pro svou důležitost v pracovní sféře, zejména pak v rámci prvních brigád je velkou výhodou znalost rozdílů mezi dohodami. Na Základní škole dosahovala úspěšnost 25 %, zatímco na Gymnáziu jen 16,67 %. Rozdíl v úspěšnostech je roven 8,33 ve prospěch Základní školy. Důvodem takto nízkých úspěšností obou škol může být opět fakt, že mnohých se toto téma netýká pro jejich nízký věk. Mgr. D. Dvořáková doporučuje rozepsání zkratk, protože žáci nejspíše netušili, co tyto zkratky znamenají, natož aby pak vysvětlili jejich rozdílnost. Navíc touto oblastí se ani jedna škola ve vybraných ročnících podrobně nezabývá.

Otázka č. 19 (Definuj pojem hypotéka.) byla použita proto, že je jednou z možností při řešení budoucího vlastního bydlení. Úspěšnost na Základní škole byla 54,17 % a na Gymnáziu 83,33 %. Rozdíl není až tak zanedbatelný a činí 29,16 procentních bodů. Příčinou může být, že se učivo s žáky nestihlo probrat.

Otázka č. 20 (Jaký je vztah mezi čistou a hrubou mzdou. Co se děje s penězi, o které je čistá mzda očištěna?) byla zařazena s ohledem na důležitost, kterou představuje

přehled vlastních financí v budoucím pracovním životě. Tuto znalost žáci využijí při zjišťování reálné hodnoty své mzdy. Na Základní škole odpovědělo správně 50 % žáků, kdežto na Gymnáziu 83,33 % žáků. Rozdíl 33,33 procentních bodů. Důvodem vysokého rozdílu v dosažené úspěšnosti by mohlo být nezařazení do učiva do školního vzdělávacího programu.

Otázka č. 21 (Vezmu si úvěr na 10 000 Kč na 12 měsíců, který má úrok 10 %. Kolik zaplatím bance navíc na úroku?) byla začleněna, protože se autorka domnívá, že demonstruje reálnou situaci například v případě mikropůjčky pro účely zaplacení nenadálé poruchy auta, které je nezbytné pro dojíždění do práce. Úspěšnost Základní školy se rovnala 70,83 % na Gymnáziu 100 %. Rozdíl 29,17 procentních bodů. Důvodem může být špatně osvojená látka matematiky týkající se procent a následná aplikace v praktických úlohách. Žáci také mohli nepozorně přečíst zadání, v této otázce je klíčovým slovem slovo *navíc*. Mají tedy vypočítat celkovou částku úvěru, od které má být odečtena půjčená částka. Vyjde pak tedy částka, kterou zaplatí na úroku. Dalším problémem mohla být nepřesná informace týkající se úroku, konkrétně zda se jedná o měsíční nebo roční typ, jedná se tedy o nejednoznačně zadanou otázku.

Otázka č. 22 (Vezmu si úvěr na 10 000 Kč na 12 měsíců, který má úrok 10 %. Kolik zaplatím bance celkem (i s úrokem)?) byla použita ze stejných důvodů jako předešlá otázka, a to pro svůj reálných vznik situace v budoucím osobním životě. Na Základní škole na tuto otázku odpovědělo správně 54,17 % žáků, zatímco na Gymnáziu 75 %. Rozdíl tedy činí 20,83 procentních bodů. Hlavní příčina takto rozdílných výsledků u předešlé a této otázky je pravděpodobně stejná, jedná se o nepozorné přečtení zadání. Klíčovým slovem u této otázky je slovo *celkem*, to znamená, že k výši úvěru měli žáci přičíst ještě hodnotu úroku. Dalším problémem mohla být opět nepřesná informace týkající se úroku, tedy zda se jedná o měsíční nebo roční úrok. Mgr. D. Dvořáková kvituje zařazení otázky pro její praktičnost ukázat žákům, kolik ve skutečnosti zaplatí.

Otázka č. 23 (Pokud si chci koupit výrobek za 100 Kč a je na něj sleva 25 %, kolik za něj zaplatím?) byla zařazena stejně jako předchozí otázky pro svou reálnou využitelnost v každodenním životě. V každém obchodě se lze setkat s nápisem sleva, a proto je nesmírně důležité, aby si žáci dokázali spočítat, zda se koupě vyplatí či nikoli. Není totiž neobvyklé, že prodávající často využívají klamavou reklamu a spoléhají na důvěřivost zákazníků. Úspěšnost na Základní škole se rovnala 83,33 % a na Gymnáziu 100 %. Rozdíl dosahuje 16,67 procentních bodů. Důvodem nižší úspěšnosti na Základní škole může být

použití nevhodného algoritmu pro výpočet procent, případně špatné použití pro danou situaci.

Otázka č. 24 (Pokud si chci koupit výrobek za 100 Kč a je na něj sleva 20 %, jakou hodnotu má sleva v Kč?) byla začleněna pro svou takřka každodenní využitelnost při realizaci nákupu, ať už potravin nebo čokolí jiného. Na Základní škole byla úspěšnost 70,83 %, kdežto na Gymnáziu 100 %. Rozdíl je roven 29,17 procentních bodů. Nesprávné odpovědi mají pravděpodobně základ ve špatně osvojeném učivu matematiky týkající se výpočtu procent.

Otázka č. 25 (Co znamená „trvalý platební příkaz“?) nachází uplatnění v rámci internetového bankovníctví, ať už z pohledu příjemce nebo odesílatele. Úspěšnost žáků Základní školy dosahovala 29,17 % a na Gymnáziu 41,67 %. Rozdíl činí 12,5 procentních bodů. Důvod může být skutečnost, že látka nestihla být s žáky probrána v rámci výuky. Žáci také nemusí mít dostatek vlastních zkušeností s bankovním účtem a s ním spojenými transakcemi, se kterými tento pojem úzce souvisí.

Otázka č. 26 (Co znamená, pokud něco platím „na dobírku“?) byla zařazena pro svou aktuálnost v dnešní době plné e-shopů a možnosti nákupu z pohodlí domova. Přesto je zajímavé, že ani jedna škola nedosáhla 100 % úspěšnosti. Na Základní škole se úspěšnost rovnala 75 %, zatímco na Gymnáziu 91,67 %. Rozdíl se rovná 16,67 procentním bodům. Příčinou nižší úspěšnosti na Základní škole může být fakt, že se žáci doposud neselekali s tímto pojmem, protože na Internetu nenakupovali.

Otázka č. 27 (Ano nebo ne? Přispívá stát na stavební spoření?) byla začleněna, protože stavební spoření představuje jednu ze spořicíh možností a díky příspěvku od státu se stává oblíbeným. Úspěšnost na Základní škole činila 83,33 % a na Gymnáziu 75 %. Rozdíl v úspěšnostech není tedy tak vysoký, dosahuje 8,33 procentních bodů. Relativně dobrých výsledků žáci mohli dosáhnout proto, že jim rodiče založili vlastní stavební spoření, které v budoucnu mohou využít na spolufinancování vlastního bydlení.

Otázka č. 28 (Definuj pojem úrok.) byla použita pro své uplatnění při jakémkoli poskytnutí cizích peněz. Tuto vědomost autorka považuje za nezbytnou, jelikož jsou půjčky či úvěry stále aktuálním tématem. Na Základní škole na tuto otázku odpovědělo správně 58,33 % žáků, zatímco na Gymnáziu 91,67 %. Rozdíl v úspěšnostech je poměrně vysoký, přesně činí 33,34 procentních bodů. Důvodem může být neschopnost přesné formulace správné odpovědi žáků Základní školy v porovnání s žáky Gymnázia.

Dále žákům mohla tato otázka činit problém při zodpovězení pro svou otevřenost a nemožnost výběru správné odpovědi.

Otázka č. 29 (Co znamená pojem splatnost?) je velmi důležitá, protože v případě neznalosti toho pojmu hrozí nebezpečí například v podobě smluvní pokuty nebo úroku z prodlení a člověk se může dostat do dluhové pasti. Úspěšnost na Základní škole dosahovala 79,17 % a na Gymnáziu 91,67 %. Rozdíl dosažených úspěšností je roven 12,5 procentním bodům. Úspěšnost této otázky je poměrně vysoká. Je způsobena tím, že si žáci dokázali odvodit význam slova splatnost.

Otázka č. 30 (Pravda nebo lež? Čím vyšší je RPSN, tím je úvěr výhodnější.) byla začleněna stejně jako otázka č. 4, která se zabývá definicí a vysvětlením zkratky RPSN, pro svou důležitost při sjednávání spotřebitelského úvěru, při kterém je nezbytné znát tento pojem. Na Základní škole dosahovala úspěšnost 62,5 %, zatímco na Gymnáziu 66,67 %. Rozdíl v úspěšnostech je roven 4,17 procentním bodům. Jelikož se jedná o otázku typu ano/ne, žáci dosáhli vyšší úspěšnosti v porovnání s otázkou č. 4, která se týká stejné tematiky, ale je otevřená, tudíž vykazuje vyšší náročnost na znalost a v neposlední řadě i samotnou formulaci správné odpovědi. Navíc je tato otázka nepřesně zformulována. Někteří žáci nedokázali rozpoznat, že úroveň výhodnosti má být posuzována ze strany spotřebitele, nikoli banky.

Otázka č. 31 (Kdo platí zdravotní a sociální pojištění za děti?) byla použita, protože se dotýká fungování sociální politiky státu. Navíc je pro ně aktuální, protože se jich přímo týká, jelikož jsou ve věku do 18 let. Úspěšnost žáků Základní školy činila 54,17% a na Gymnáziu 50 %. Rozdíl úspěšností dosahuje 4,17 procentních bodů ve prospěch Základní školy. Důvodem nižších úspěšností je s nejvyšší pravděpodobností, že před samotným odehráním hry nebyla tato problematika ještě probrána ve výuce. Další důvodem nesprávné odpovědi může být otevřenost otázky.

Otázka č. 32 (Ano nebo ne? Pojištění odpovědnosti z provozu vozidla („povinné ručení“) je ze zákona povinné.) byla zařazena, aby prověřila znalost ochrany majetkových práv. Na Základní škole odpovědělo 70,83 % žáků správně, kdežto na Gymnáziu 66,67 %. Rozdíl je roven 4,16 procentním bodům, ve prospěch Základní školy. Patrně je tento rozdíl způsoben nepozorností při čtení. Dále nemusel být tento pojem ještě probrán ve výuce před samotným odehráním hry.

Otázka č. 33 (Ano nebo ne? Společným jměním manželů je majetek i případné dluhy.) byla začleněna z důvodu rozšíření znalostí v oblasti manželství

a s ním souvisejících majetkových práv. Úspěšnost na Základní škole byla 66,67 % a na Gymnáziu 58,33 %. Rozdíl v úspěšnostech činí 8,34 procentních bodů opět ve prospěch Základní školy. Příčinou špatné odpovědi na tuto otázku lze spatřit v nejednoznačném zadání otázky. Není zřejmé, zda se jedná o majetek nabytý před uzavřením manželství nebo v době jeho trvání, což je zásadní informace pro správnou odpověď.

Otázka č. 34 (Ano nebo ne? Majetek, který vlastníme, se po svatbě stane součástí společného jmění manželů.) byla také použita z důvodu rozšíření znalostí v oblasti manželství a s ním souvisejících majetkových práv. Úspěšnost žáků Základní školy se rovnala 33,33 %, zatímco na Gymnáziu 58,33 %. Rozdíl úspěšností činí 25 procentních bodů. Důvod nízkých odpovědí s nejvyšší pravděpodobností spočívá v tom, že tato problematika ještě nebyla probrána ve výuce před odehráním hry.

Otázka č. 35 (Doplň větu. Výhradní právo vydávat bankovky a mince do oběhu má v ČR _____.) byla zařazeno kvůli základnímu povědomí o penězích a jejich oběhu. Na Základní škole dosahovala úspěšnost žáků 75 % a na Gymnáziu 91,67 %. Rozdíl v úspěšnostech se rovná 16,67 procentním bodům. Na základě úspěšnosti u této otázky vyplývá, že žáci již byli seznámeni funkcí České národní banky a mají povědomí o emitování peněz v České republice.

Otázka č. 36 (Kam se mohu obrátit, pokud potřebuji vyměnit poškozené české bankovky?) byla začleněna kvůli základnímu povědomí o penězích a jejich oběhu. Úspěšnost na Základní škole byla 79,17 %, zatímco na Gymnáziu 91,67 %. Rozdíl úspěšnosti činí 12,5 procentních bodů. Důvodem relativně vysokých úspěšností obou škol, je pravděpodobně vlastní zkušenost nebo znalost nabytá ve výuce.

Otázka č. 37 (Co nám hrozí, pokud nebudeme splácet své závazky?) byla použita ze stejného důvodu jako otázka č. 9, tedy pro svou aktuálnost v naší společnosti. Je důležité znát orgány právní ochrany a nést zodpovědnost za své finanční jednání. Na Základní škole odpovědělo na otázku správně 66,67 % žáků a na Gymnáziu 100 % žáků. Rozdíl je poměrně vysoký a činí 33,33 procentních bodů. Tento nemalý rozdíl může být způsoben s nejvyšší pravděpodobností tím, že problematika exekuce se ještě nestihla probrat před odehráním hry s žáky Základní školy.

Otázka č. 38 (Ano nebo ne? Pojistit je možné: majetek, osoby a odpovědnost.) byla zařazena z důvodu orientace v rámci majetkových práv a finančního jednání, které je spojeno se zodpovědností. Úspěšnost žáků Základní školy dosahovala 79,17 %, kdežto na Gymnáziu 91,67 %. Rozdíl činí 12,5 procentních bodů. Žáci se s nejvyšší

pravděpodobností s tématem pojištění setkali ve svém životě v reálných situacích, což je příčinou poměrně vysokých úspěšností. Dalším důvodem může být samotný typ otázky, která je uzavřená, tudíž se na ní snadněji odpovídá.

Otázka č. 39 (Vyber správnou možnost: Když dojde k inflaci, naše úspory svou reálnou hodnotu: a) zvýší, b) sníží, c) zůstanou stejné.) byla začleněna z důvodu, že se tento ekonomický jev dotýká úplně všech, a to bez rozdílu. Na Základní škole byla úspěšnost žáků rovna 62,5 % a na Gymnáziu 75 %. Rozdíl úspěšností činí 12,5 procentních bodů. Důvodem lepších dosažených výsledků v porovnání s otázkou č. 5 (která se také týká inflace) spočívá s nejvyšší pravděpodobností ve formě otázky. Zatímco otázka č. 5 byla otevřená, tato otázka nabízí 3 možnosti, proto je tedy snadnější odpovědět správně.

Otázka č. 40 (Doplň větu. Deflace je opakem _____.) byla použita, jelikož má ekonomický dopad na všechny v rámci ekonomiky, stejně jako inflace. Úspěšnost na Základní škole se rovnala 75 %, zatímco na Gymnáziu 66,67 %. Rozdíl v úspěšnosti činí 8,33 procentních bodů, ve prospěch Základní školy. Ne všichni žáci si zřejmě dokázali spojit pojmy deflace a inflace. Pokud se ale v rámci hry již žáci setkali s otázkami týkajícími se inflace, mohly jim správné odpovědi na předchozí otázky dopomoci ke správnému řešení.

Otázka č. 41 (Jaká je obvyklá délka zkušební doby?) byla zařazena pro svou využitelnost v rámci budoucího profesního života. Na Základní škole odpovědělo správně 33,33 % žáků a na Gymnáziu 50 %. Rozdíl těchto poměrně nízkých úspěšností činí 16,67 procentních bodů. Důvodem nízké úspěšnosti správných odpovědí může být s nejvyšší pravděpodobností neprobrání této problematiky ve výuce před samotným odehráním hry.

Otázka č. 42 (Jakými způsoby lze rozvázat pracovní poměr? Ve kterém případě ruší pracovní poměr zaměstnanec a ve kterém zaměstnavatel?) byla začleněna stejně jako předchozí otázka pro své využití budoucího profesního života. Úspěšnost na Základní škole dosahovala 37,5 %, zatímco na Gymnáziu 41,67 %. Rozdíl v úspěšnostech činí 4,17 procentních bodů. Příčinou takto nízkých úspěšností je nezařazení tohoto tématu do školního vzdělávacího programu Základní školy i Gymnázia.

Otázka č. 43 (Vyber správnou odpověď. Mezinárodní značka české koruny je: a) Kč, b) Kč, c) CZK.) byla použita kvůli základnímu povědomí o penězích a jejich oběhu v rámci zahraničního obchodu. Dále by žáci měli vědět, jakou měnu Česká republika používá a pod jakou mezinárodní značkou ji mohou směňovat za jiné měny. Na Základní

škole byla úspěšnost rovna 62,5 % a na Gymnáziu 91,34 %. Rozdíl úspěšností není tak nízký a činí 28,84 procentních bodů. Důvodem vysokého rozdílu mezi úspěšnostmi může být fakt, že v běžném životě, ve kterém se žáci pohybují, se označení CZK běžně nepoužívá. Na tuto otázku lépe odpověděli ti, kteří častěji tráví čas v zahraničí, proto ví, že Kč je jen označení na národní úrovni.

Otázka č. 44 (Pravda nebo lež? Obec/město účtuje svým občanům poplatek za svoz komunálního odpadu.) byla zařazena z důvodu porozumění obecní samosprávě. Úspěšnost žáků Základní školy dosahovala 83,33 %, kdežto na Gymnáziu 91,67 %. Rozdíl se rovná 8,34 procentním bodům. Úspěšnosti jsou relativně vysoké, takže lze usuzovat, že žáci mají základní povědomí o fungování obecní samosprávy.

Otázka č. 45 (Doplň větu. Největší část příjmů (které odvádí obyvatelé ČR do) státního rozpočtu tvoří _____.) byla začleněna pro ověření porozumění fungování státu a státního rozpočtu. Na Základní škole odpovědělo správně 75 % žáků, zatímco na Gymnáziu 91,67 %. Rozdíl v úspěšnostech činí 16,67. Důvodem nižší úspěšnosti žáků Základní školy bylo nepochopení otázky.

Otázka č. 46 (Doplň větu. Způsob ukládání peněz do majetku, který s sebou může nést i riziko ztráty jeho původní hodnoty, ale přináší i možnost vyššího výnosu, se nazývá _____.) byla použita, jelikož je investování jedním ze způsobů, jak dosáhnout vyšších finančních prostředků a zhodnotit tak své peníze. Úspěšnost žáků Základní školy se rovnala úspěšnosti žáků Gymnázia a činila pouhých 50 %. Z pozorování žáků při hře vyplynulo, že příčina takto nízké úspěšnosti obou škol tkví v nevhodné formulaci. Žáci většinou nebyli schopni rozpoznat, čeho se otázka týká.

Otázka č. 47 (Kam si půjdeme vyměnit peníze, když se chystáme na dovolenou?) byla zařazena pro svůj praktický význam při návštěvě zahraničí. Na Základní škole dosahovala úspěšnost žáků 95,83 %, zatímco na Gymnáziu 91,67 %. Rozdíl je tedy ve prospěch Základní školy a činí 4,16 procentních bodů. Žáci obou škol měli velmi vysokou úspěšnost, což naznačuje, že takové situaci ve svém životě už čelili. Čerpali tedy z vlastních zkušeností.

Otázka č. 48 (Kolik dostaneme euro za 100 Kč, pokud víme, že kurz je 1 EUR = 25 CZK?) byla začleněna pro své praktické využití v reálném životě pro přepočítání měn. Jedná se tedy o aplikaci jednoduché matematiky při směňování jedné měny za druhou. Úspěšnost žáků Základní školy činila 83,33 % a na Gymnáziu 100 %. Rozdíl v úspěšnostech je roven 16,67 procentním bodům. Nižší úspěšnost Základní školy je

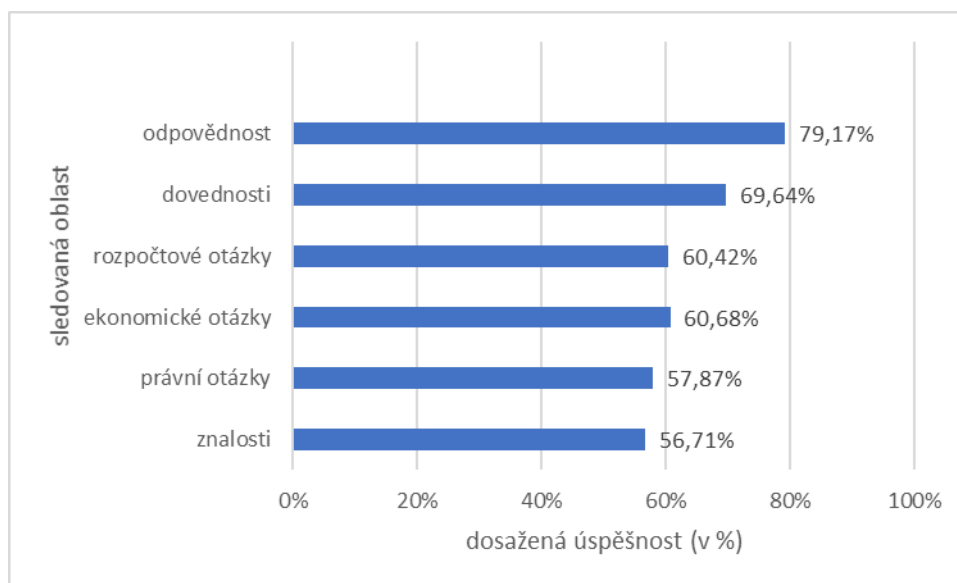
způsobená špatnou úvahou žáků. Mgr. D. Dvořáková kvituje zařazení této otázky pro její praktickou názornost.

Otázka č. 49 (Co se stane, pokud jdu vyreklamovat mobilní telefon, který nefunguje po 3 letech používání?) byla použita pro lepší orientaci spotřebitele. Na Základní škole odpovědělo správně 83,33 % žáků, což přesně odpovídá i úspěšnosti žáků Gymnázia.

Otázka č. 50 (Doplň větu. Pokud pojedu načerno, hrozí mi _____.) byla zařazena proto, aby si žáci uvědomili důsledky porušování právního řádu. Úspěšnost žáků Základní školy dosahovala stejné výše jako úspěšnost žáků Gymnázia, to je 91,67 %. Z výsledků je patrné, že žáci mají představu o tom, že konkrétní jednání je protiprávní.

4.5 Vyhodnocení úspěšnosti podle oblastí

Graf 1 - Úspěšnost Základní školy

zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 1 zobrazuje dosažené úspěšnosti žáků Základní školy v rámci šesti sledovaných oblastí sestupně (až na výjimku, kterou tvoří rozpočtové a ekonomické otázky). Nejvyšší úspěšnost (79,17 %) lze pozorovat u otázek, z oblasti odpovědnosti. Konkrétně se jedná o otázky č. 37 a 50 týkající se nesplácení závazků a jízdy načerno. Tyto otázky lze považovat za elementární, proto žákům nekladly velké potíže. Dalším důvodem je fakt, že se jedná o uzavřené otázky.

V případě otázek spadajících do oblasti dovedností je úspěšnost nižší o 9,5 procentních bodů, rovná se 69,64 %. Především se jedná o náročnější otázky týkající se početních úkonů. Z toho plyne, že žáci čerpali hlavně ze znalostí nabytých v rámci hodin matematiky. Z tohoto důvodu se úspěšnost zopodvěžených otázek snížila.

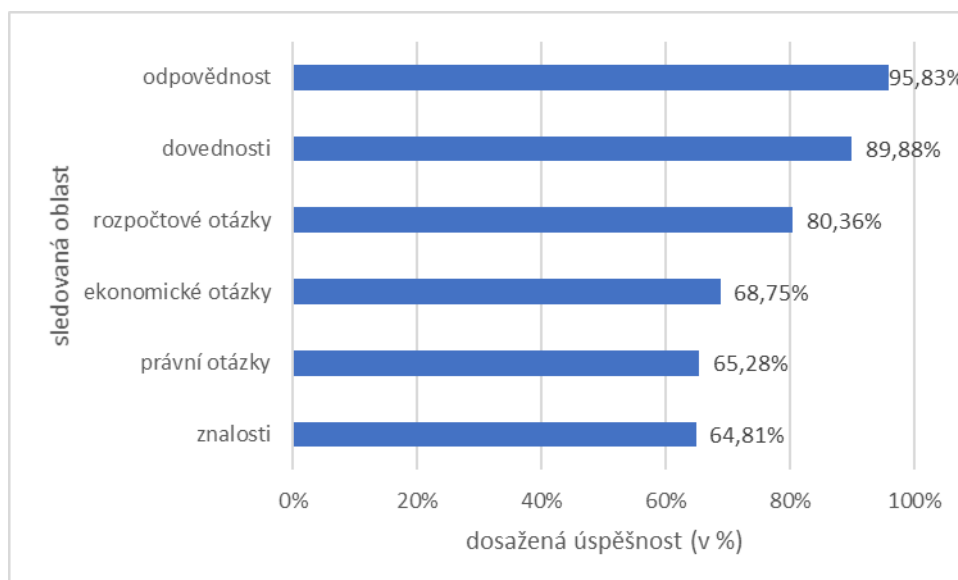
Rozpočtové otázky zaznamenaly úspěšnost 60,42 %. V porovnání s otázkami, které spadají pod dovednosti, se jedná o pokles 9,22 procentních bodů. V případě rozpočtových otázek se jedná též o otázky, které autorka zařadila do dovedností, tedy o početní otázky a navíc otázky, které se zabývají například pojmy RPSN a inflace. Nižší úspěšnost může být zapříčiněna faktem, že žáci nejsou ve věku, kdy tyto otázky prakticky a nezbytně potřebují pro svůj život. Podobnými otázkami a pojmy se v rámci jejich rodiny pravděpodobně zabývají spíše rodiče. Navíc jednotlivé otázky týkající se RPSN a inflace nedosáhly příliš vysoké úspěšnosti.

Ekonomické otázky se svou úspěšností dopadly velmi podobně jako rozpočtové otázky. Jejich úspěšnost činila 60,68 %. Týkaly se zejména bankovních a finančních produktů a s nimi spojenými pojmy a oblastmi (například debetní a kreditní karta, hypotéka, exekuce nebo úrok). Lze usuzovat, že se žáci ve svém životě s pojmy z řady otázek ještě nesetkali. Nicméně řešení těchto situací bude jednou nezbytné pro jejich budoucí život, například při zajišťování vlastního bydlení. Za nedlouho též jistě budou disponovat vlastní účty, pokud je ještě nemají, a některé z nabytých znalostí mohou využít.

Právní otázky činily žákům relativně velké potíže, celkově byla jejich úspěšnost 57,81 %. Tyto otázky se zejména týkaly pracovní právní sféry (podmínky nástupu do práce nebo například druhy pracovního poměru), ochrany spotřebitele (reklamace, záruční doba a sdružení chránící spotřebitele), pojištění a právním vztahem manželství (společné jmění manželů). Relativně nízká úspěšnost byla zapříčiněna neprobráním daných problematik před samotným testováním. Dalším důvodem fakt, že žáků se přímo nedotýkají všechny zmíněné problematiky, proto je nepovažují za důležité.

Nejnižší úspěšnost (56,71 %) zaznamenaly znalosti. Ty se z největší části týkaly právního okruhu, dále pak ekonomického a z menší části i rozpočtového. Oblast znalostí lze považovat za nejtěžší, proto není nejnižší úspěšnost v rámci těchto šesti oblastí překvapivá. Navíc i otázky z této oblasti se nestihly všechny řádně probrat ve výuce před samotným odehráním hry.

Graf 2 - Úspěšnost Gymnázia

zdroj: vlastní zpracování

Na grafu č. 2 jsou zachyceny jednotlivé úspěšnosti žáků Gymnázia v rámci šesti sledovaných oblastí, které jsou zařazeny sestupně. Nejvyšší úspěšnost vykazovaly otázky týkající se odpovědnosti, které dosáhly úspěšnosti 95,83 %. Jelikož se jednalo pouze o 2 jednoduché otázky, dala se do určité míry vyšší úspěšnost předpokládat.

I dovednosti zaznamenaly vysokou úspěšnost, ta činila 89,88 %. Vysoká úspěšnost prokázala dobrý úsudek žáků, vhodnou aplikaci vybraných matematických početních metod a správnou práci s čísly u těžších otázek, která hra nabízí.

Vyšší úspěšností se vyznačují dále i rozpočtové otázky. Jejich úspěšnost dosahovala 80,36 % a v porovnání s dovednostmi se jednalo o pokles o 9,52 procentních bodů. Příčinou bude s nejvyšší pravděpodobností jistá neaktuálnost z pohledu žáků v rámci daných problematik, ze kterých otázky vychází. Nicméně vysoká úspěšnost naznačuje, že žáci se s pojmy ve svém životě setkali, nebo stihly být probrány před odehráním hry.

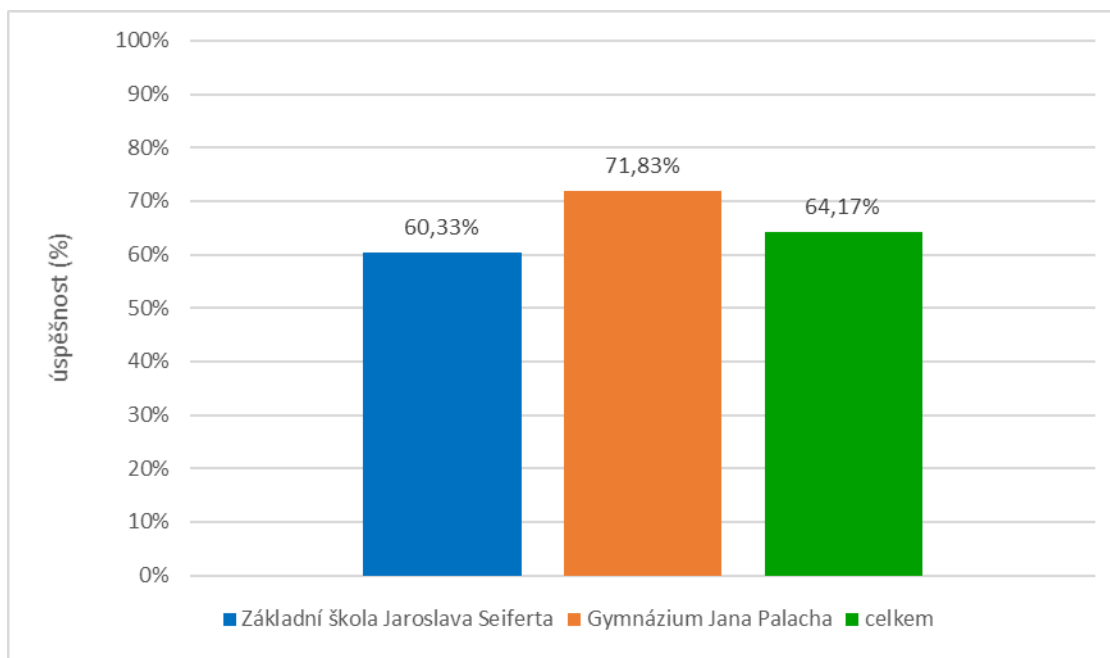
Ekonomické otázky už tak vysoké úspěšnosti nedosáhly, tedy alespoň v porovnání s předchozími oblastmi. Jinak byla úspěšnost stále relativně obstojná a činila 68,75 %. Důvodem může být fakt, že žáci ještě nemají vlastní zkušenosti s problematikou, která byla náplní otázek. Nicméně je řada z nich klíčová pro jejich budoucí život.

Úspěšnost právních otázek se rovnala 65,28 %. Příčina nižší úspěšnosti může mít základ v obtížnosti otázek, navíc se některé oblasti otázek žáků přímo netýkají.

Znalosti dosáhly i v případě žáků Gymnázia nejnižší úspěšnosti, a to konkrétně 64,81 %. Důvodem bude neprobrání dané oblasti otázek před odehráním hry.

5 Výsledky a diskuse

Graf 3 - Souhrn celkových úspěšností obou škol

zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 3 znázorňuje celkovou úspěšnost škol vyjádřenou v procentech pro každou školu zvlášť i pro obě školy dohromady. Celková úspěšnost žáků Gymnázia dosáhla 71,83 % a celková úspěšnost žáků Základní školy 60,33 %. Úspěšnost obou škol se rovnala 64,71 %. Rozdíl v celkové úspěšnosti činí 11,5 procentních bodů. Z grafu č. 3 vyplývá, že žáci Gymnázia prokázali vyšší úspěšnost v porovnání s žáky Základní školy.

Z výsledků vyplývá, že nejproblematictějšími otázkami obou škol jsou otázky č.: 4, 5, 6, 7, 17, 18, 25 a 42. Společných rysů těchto otázek je hned několik. Jedná se o otázky, které jsou zaměřené na znalosti. Z toho jsou tři z právní oblasti, tři ekonomického charakteru a dvě otázky se zabývají rozpočty. Jedním z problémů správného zodpovězení těchto otázek by mohl být fakt, že ne všechny jsou obsaženy ve školních vzdělávacích programech vybraných škol. Dalším problémem může být fakt, že učivo, které je předmětem některých otázek, nebylo do doby odehrání hry probráno.

Zajímavé je, že v případě otázek č. 46, 49 a 50 došlo i přes mnohdy velmi odlišnou úspěšnost obou škol ke shodným úspěšnostem. Konkrétně se jedná o otázky zabývající se investováním, reklamací a odpovědným právním jednáním.

Přestože dosáhli žáci Gymnázia celkově vyšší úspěšnosti v porovnání s žáky Základní školy, v případě jednotlivých otázek č. 7, 11, 12, 18, 31, 32, 33 a 40 dosáhli žáci Základní školy lepších výsledků. Tyto otázky se zabývají směnkou, ochranou spotřebitele, rozdílem mezi dohodou o provedení práce a dohodou o pracovní činnosti, pojištěním, společným jměním manželů a deflací. Příčina může být samotné zařazení daných problematik v rámci učiva školního okruhu, dále obsažení či absence v rámci školního vzdělávacího programu obou škol. V takovém případě žáci vycházejí buď ze své vlastní zkušenosti, nebo se již s pojmy mohli setkat například v televizi.

Tabulka 1 - Průměrné úspěšnosti v rámci šesti oblastí a jejich porovnání v rámci Gymnázia a Základní školy

Průměrné úspěšnosti	Gymnázium	Základní škola
- znalostí	64,81%	56,71%
- právních otázek	65,28%	57,87%
- ekonomických otázek	68,75%	60,68%
- rozpočtových otázek	80,36%	60,42%
- dovedností	89,88%	69,64%
- odpovědnost	95,83%	79,17%
Celkový průměr úspěšnosti	71,83%	60,33%

zdroj: vlastní zpracování

Tabulka č. 1 zachycuje srovnání průměrných úspěšností jednotlivých oblastí pro obě testované školy v rámci všech testovaných tříd (znalosti, dovednosti, ekonomické otázky, otázky právní, otázky rozpočtové a otázky, otázky týkající se odpovědnosti).

Z průměrných úspěšností je patrné, že Gymnázium je ve všech šesti sledovaných oblastech úspěšnější. Nicméně z předešlého vyhodnocení jednotlivých otázek vyplynulo, že ne u všech padesáti sledovaných otázek dosáhli žáci Gymnázia lepších výsledků v porovnání s žáky Základní školy. Největší rozdíl v úspěšnosti (20,24 procentních bodů) se týká dovedností. Naopak nejmenší rozdíl v úspěšnosti (8,07 procentních bodů) se týkal ekonomických otázek.

V tabulce č. 1 jsou otázky zařazené vzestupně podle dosažené úspěšnosti k dané oblasti. Je velmi zajímavé, že se až na jednu výjimku (tvořenou rozdílem mezi rozpočtovými a ekonomickými otázkami) posloupnost úspěšností obou sledovaných škol

shoduje. Nejnižších hodnot úspěšnosti dosáhly otázky týkající se znalostí. Rozdíl v dosažených úspěšnostech obou škol činil 8,1 procentních bodů ve prospěch Gymnázia. Důvodem v tomto případě může být, že tyto otázky byly nejobtížnější, a ne všechny jsou obsažené ve školním vzdělávacím programu. Další důvodem je, že tyto otázky mají nejvyšší početní zastoupení a problematika týkající se některých otázek z této oblasti nestihla být s žáky probrána před testováním dosažené úrovně finanční gramotnosti prostřednictvím didaktické hry.

Právní otázky, které též dosahovaly nižších úspěšností. Rozdíl v úspěšnostech škol se rovnal 7,41 procentním bodům. Oblast těchto otázek patří mezi obtížnější, nicméně pro budoucí život dětí je velmi důležitá. Problémy při odpovídání na otázky týkající se právní oblasti mohly pramenit z nezařazení některých témat do školního vzdělávacího programu.

V případě ekonomických otázek se rozdíl v dosažených úspěšnostech rovnal 8,07 procentním bodům. Tyto otázky jsou z větší části uzavřené, proto je rozdíl v úspěšnostech obou škol v rámci šesti sledovaných oblastí nejnižší. Jedná se také o méně náročné otázky, a proto žákům Základní školy nemusely činit obtíže. Dalším důvodem nejnižšího rozdílu úspěšností může být vlastní zkušenost žáka. Také se žáci s termíny mohli setkat v rámci rodiny.

Rozdíl u rozpočtových otázek se rovnal 19,94 procentním bodům. Většina rozpočtových otázek se týká početních výkonů. Hlavní příčinou takového rozdílu v dosažené úspěšnosti tedy může být špatně osvojená látka matematiky týkající se především procent a následná aplikace v praktických úlohách. Žáci také mohli nepozorně přečíst zadání (v otázkách bývá jiné klíčové slovo). V případech některých otázek nebyla vždy jednoznačná formulace otázky, případně mohly chybět doplňující informace.

U dovedností rozdíl činil 20,24 procentních bodů. Jelikož se z větší části jedná o otázky, které též spadají do oblasti početních otázek, příčiny takového rozdílu budou stejné jako u otázek týkajících se rozpočtu.

Otázky týkající se odpovědnosti lze označit za nejméně náročné, a proto dosáhly nejvyšší úspěšnosti. Rozdíl v rámci obou škol v úspěšnosti se rovnal 16,66 procentním bodům. Příčinou bude s nejvyšší pravděpodobností nepochopení formulaci otázky č. 37 týkající se exekuce, která je jednou ze dvou otázek spadajících pod odpovědnost. Žáci Základní školy patrně neznali pojem závazek.

Podle mezinárodního srovnání finanční gramotnosti patnáctiletých žáků zveřejněných Organizací pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) (47) lze soudit, že Česká republika nedopadla zdaleka nejhůře. Toto srovnání proběhlo v rámci průzkumu PISA 2012 (z anglického Programme for International Student Assessment). Celkově se v roce 2012 účastnilo několik desítek zemí světa. Výsledky českých žáků se pohybují pravidelně v rámci tohoto srovnání kolem průměru zemí OECD. V roce 2012 se Česká republika umístila lehce nadprůměrně společně například s Polskem, Estonskem, Litvou, Austrálií a Novým Zélandem. Naopak v rámci zúčastněných zemí se pod průměrem umístily například Spojené státy americké, Rusko, Španělsko, Slovensko a Kolumbie.

Mimo finanční gramotnost byli žáci testováni i v oblasti matematiky. Studie zkoumala korelaci mezi výsledky žáků z těchto dvou oblastí. Čeští žáci prokázali největší rozdíl v úspěšnosti mezi zmíněnými oblastmi a jsou tak důkazem toho, že k porozumění finanční gramotnosti nestačí samotné znalosti z oblasti matematiky. (47)

Několik zemí dle studie již zařadilo specifickou látku obsahující finanční gramotnost do svých osnov. Část těchto zemí vytvořila i předměty soustředící se ryze na oblast finanční gramotnosti. Z důvodu krátkého období, kdy se školy soustředí na problematiku finanční gramotnosti, nelze výsledky zařazení do výuky pozorovat ve výzkumech z roku 2012. Větší vliv tak pravděpodobně mají rodiče dětí, kteří mohou, mimo jiné, dětem vytvořit bankovní účet a učit je takový účet používat. (47)

V roce 2015 nebyla Česká republika zahrnuta do srovnání v rámci oblasti finanční gramotnosti. Výsledky testování v roce 2018 nebyly dosud uveřejněny.

Autorka se domnívá, že problematika finanční gramotnosti je natolik aktuální a závažná, že by nebylo vhodné ji opomenout. Jistě by bylo vhodné zařadit do osnov finanční gramotnost jako samostatný předmět. Tak by na ni byla vynaložena dostatečná časová dotace, aby se vše potřebné a nezbytné stihlo s žáky řádně probrat. Znalosti a dovednosti týkající se této problematiky jsou nezbytné pro zabezpečení sebe a svých nejbližších. Je v zájmu všech lidí, aby i ostatní jednali právně odpovědně, a to nejen v rámci nejrůznějších finančních situací.

6 Závěr

Hlavním cílem bakalářské práce byla komparace finanční gramotnosti žáků druhého stupně Základní školy a nižšího Gymnázia v Mělníku.

Přestože jsou žáci podobně staří, Gymnázium celkově dosáhlo lepších výsledků, a to konkrétně úspěšnosti rovnající se 71,83 %. Zatímco úspěšnost žáků Základní školy činila 60,33 %. Rozdíl v celkových dosažených úspěšnostech obou škol je roven 11,5 procentním bodům. Z tohoto faktu vyplývá, že žáci Gymnázia prokázali vyšší úspěšnost v porovnání s žáky Základní školy. Překvapivým zjištěním byl fakt, že ne ve všech padesáti otázkách dosáhli žáci Gymnázia lepších výsledků. Důvodem je vyšší motivace žáků Gymnázia při studiu, jelikož jsou žáci na školu vybíráni. Dalším důvodem je zřejmě prostředí, ve kterém se žáci pohybují. S tím jistě souvisí i rodinné zázemí. V neposlední řadě je důležitý obsah školních vzdělávacích programů obou vybraných škol a celkově i náplň a forma výuky týkající se finanční gramotnosti.

Dílním cíle praktické části bylo vytvoření didaktické pomůcky ve formě deskové hry. Hra ověřuje znalosti či dovednosti různými otázkami (ano/ne, doplnění věty a podobně). Vyskytují se v ní i modelové situace, se kterými se může setkat každý z nás. Výsledná podoba deskové didaktické pomůcky a otázek (které zahrnuje) byla upravena na základě připomínek Mgr. Dvořákové a žáků, kteří hru otestovali. Hra by díky úpravám měla dosahovat vyšší jakosti. Nejen žáci si jejím prostřednictvím mohou zjistit aktuální dosaženou úroveň vlastní finanční gramotnosti a případně si tak doplnit chybějící znalosti zábavnější a atraktivnější formou.

Cílem teoretické části práce byla deskripce a vymezení samotného pojmu finanční gramotnosti a jejích základních složek. Finanční gramotností se rozumí takové znalosti a dovednosti, pomocí kterých je člověk schopen zabezpečit sebe a svou rodinu. Mezi základní složky finanční gramotnosti lze zařadit gramotnost peněžní, cenovou a rozpočtovou. Vedle těchto základních složek lze zmínit i další druhy například gramotnost numerickou a informační.

Pod peněžní gramotnost spadají například funkce a formy peněz. Umožňuje člověku odpovědně nakládat se svými penězi. Díky ní se člověk dokáže orientovat v různých typech účtu, měn a dokáže vyčíst co vyjadřuje měnový kurz. Dále umí rozeznat různé druhy platebních karet a rozpoznat situace, kdy je konkrétní typ karty výhodnější.

Cenová gramotnost zahrnuje několik oblastí a pojmů například inflaci a RPSN. Inflace se dotýká všech lidí bez rozdílu. Zjednodušeně lze tvrdit, že jejím vlivem úspory člověka sníží svoji reálnou hodnotu. Zkratkou RPSN se rozumí roční procentní sazba nákladů. Znalost tohoto pojmu je nezbytná při půjčování peněz, aby lidé věděli, kolik vlastně zaplatí navíc a co všechno do této sazby spadá. S RPSN úzce souvisí i úrok a úroková sazba.

Rozpočtová gramotnost se zabývá rozpočtem a s ním spojenými pojmy. Rozpočet tvoří rozdělení všech příjmů a výdajů jedince (rodiny či například státu). V této oblasti je nutné rozlišovat dva pojmy, kterými jsou půjčka a úvěr. Předmětem půjčky mohou být nejen finanční prostředky, ale jakýkoli jiný hmotný majetek. V případě úvěru se jedná pouze o finanční prostředky, které jsou poskytovány výlučně subjektem, který má podnikatelské oprávnění (konkrétně banka). V případě úvěru je sjednán vždy úrok, zatímco půjčka může být i bezplatná. Půjčka je zakotvena v občanském zákoníku, kdežto úvěr je specifikován v zákoně o spotřebitelském úvěru.

Kromě těchto základních složek finanční gramotnosti existuje i právní gramotnost, která je nezbytná pro odpovědné právní jednání, které je v souladu s právními předpisy, odpovědným chováním a vystupováním na veřejnosti. Spadá do ní ochrana spotřebitele, se kterou úzce souvisí i instituce a poradny založené za tímto účelem. Dále do právní gramotnosti spadá pracovně-právní rámec, který je zakotven v zákoníku práce. V něm je vymezen například pracovní poměr, dohody o pracích a rozvržení pracovní doby. Práce pracuje s pojmem exekuce, kterým se rozumí způsob odebrání majetku dlužníka a následný převod věřiteli na základě soudního rozhodnutí nebo na základě exekučního výměru. Vzniká v případě, kdy dlužník neplní své závazky vůči věřiteli.

Finanční vzdělávání v České republice vychází pod záštitou více ministerstev (konkrétně Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo financí a Ministerstvo průmyslu a obchodu) z Národní strategie finančního vzdělávání a ze Standardů finanční gramotnosti stanovující požadovanou úroveň finanční gramotnosti zvláště pro každý stupeň vzdělání. Závazným a jednotným pro školy je rámcový vzdělávací program, na jehož základě si školy vytváří své školní vzdělávací programy.

7 Seznam použitých zdrojů

- 1) Metodický portál: inspirace a zkušenosti učitelů. *Finanční gramotnost-Finanční gramotnost: Definice finanční gramotnosti*. [online]. Praha: Národní pedagogický institut České republiky. [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: <<https://digifolio.rvp.cz/view/artefact.php?artefact=58591&view=2939&block=18975>>.
- 2) Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Národní strategie finančního vzdělávání 2010*. [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2010 [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/narodni-strategie-financniho-vzdelavani-2010>>.
- 3) NOVESKÝ, Ivan. *Slabikář finanční gramotnosti*. Praha: Cofet, 2009. ISBN 978-80-254-4207-4.
- 4) SWANENBERG, August. *Makroekonomie bez předchozích znalostí*. Brno: BizBooks, 2012. ISBN 978-80-265-0036-0.
- 5) PETÝRKOVÁ, Lenka a Pavlína CHMELAŘOVÁ. *Osobní finance-Základy finanční gramotnosti*. Praha: Generation Europe, o.s., 2011. ISBN 978-80-904974-8-1.
- 6) Česká národní banka. *Průvodce ochrannými prvky bankovek*. [online]. Praha: Česká národní banka, 2011. [cit. 2019-06-23]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/o_cnb/.galleries/publikace/download/brozu_ra_A5_ochranne_prvky.pdf>.
- 7) SAMUELSON, Paul A. a NORDHAUS, William D. *Economics*. 1. vyd. New York, NY: The MCGraw-Hill Edition, 2010. ISBN 978-0-07-070071-0.
- 8) Epravo.cz. *Cenné papíry*. [online]. Praha: EPRAVO.CZ, a.s., 2001. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <<https://www.epravo.cz/top/clanky/cenne-papiry-1785.html>>.
- 9) Cenné papíry. *Cenné papíry*. [online]. Praha: Avido Network, s.r.o. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <<https://www.cennypapir.cz/>>.
- 10) Finance.cz. *Co je to běžný účet?* [online]. Praha: Mladá fronta, a.s. [cit. 2020-01-19]. Dostupné z: <<https://www.finance.cz/ucty-a-sporeni/bezne-ucty/abeceda-beznych-uctu/co-je-to-bezny-ucet/>>.
- 11) Měsíc.cz. *Spořicí účty*. [online]. Praha: Internet Info, s.r.o. [cit. 2020-01-19]. Dostupné z: <<https://www.mesec.cz/financni-portal/ucty/sporici-ucty/>>.

- 12) NAVRÁTILOVÁ, Petra, Michal JIŘÍČEK a Jaroslav ZLÁMAL. *Finanční gramotnost*. Vyd. 2. Kralice na Hané: Computer Media, 2013. ISBN 978-80-7402-151-0.
- 13) Capital.com. *Měna*. [online]. Capital Com SV Investments Ltd. [cit. 2020-01-19]. Dostupné z: <<https://capital.com/cs/mena-definice> >.
- 14) Česká národní banka. *Čím je kryta měna?* [online]. Praha: Česká národní banka, 2020. [cit. 2020-01-25]. Dostupné z: <<https://www.cnb.cz/cs/casto-kladene-dotazy/Cim-je-kryta-mena/> >.
- 15) SOUČEK, Ondřej. Jaký je rozdíl mezi debetní a kreditní kartou? Správnou odpověď zná jen zhruba polovina Čechů. *E15.cz* [online]. Praha: CZECH NEWS CENTER, a.s., 16. 3. 2018. [cit. 2020-01-25]. Dostupné z: <<https://www.e15.cz/kreditni-debetni-karta-wiki> >.
- 16) Itbiz. *Cena*. [online]. Praha: Nitemediá, s.r.o., 13. 9. 2011. [cit. 2020-02-01]. Dostupné z: <<https://www.itbiz.cz/slovník/ekonomie/cena> >.
- 17) SMRČKA, Luboš. *Osobní a rodinné finance: (svět rodinných financí-jak spořit a rozmnožovat majetek)*. Praha: Professional Publishing, 2007. ISBN 978-80-86946-41-2.
- 18) SEKERKA, Bohuslav, Josef BRČÁK a Antonín KUČERA. *Ekonomie trochu jinak*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-534-0.
- 19) ROJÍČEK, Marek, Vojtěch SPĚVÁČEK, Jan VEJMĚLEK, Eva ZAMRAZILOVÁ a Václav ŽDÁREK. *Makroekonomická analýza: teorie a praxe*. Praha: Grada Publishing, 2016. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-5858-9.
- 20) In-hypotéka.cz. *Jaký je rozdíl mezi úrokem a úrokovou sazbou?* [online]. In-hypoteka, 2. 9. 2014. [cit. 2020-02-01]. Dostupné z: <<https://www.in-hypoteka.cz/jaky-je-rozdil-mezi-urokem-a-urokovou-sazbou/> >.
- 21) Banky.cz. *Úroková sazba*. [online]. Brno: Top-in.cz, a.s., 2. 9. 2014 [cit. 2020-02-05]. Dostupné z: <<https://www.banky.cz/bankovni-slovník/urokova-sazba/> >.
- 22) Capital.com. *Úrokové sazby*. [online]. Capital Com SV Investments Ltd. [cit. 2020-02-05]. Dostupné z: <<https://capital.com/cs/urokove-sazby-definice> >.
- 23) Finanční vzdělávání: společný projekt finančních asociací. *RPSN*. [online]. Praha: Česká bankovní asociace. [cit. 2020-02-08]. Dostupné z: <<https://www.financnivzdelavani.cz/svet-financi/bankovnictvi/bankovni-produkty/spotrebitelsky-uver/rpsn> >.

- 24) BARTOŠ, Roman. Škola finanční gramotnosti: úvěry a půjčky – proč je tak důležité RPSN? *Peníze.cz* [online]. Praha: Partners media, s.r.o, 19. 7. 2011. [cit. 2020-02-08]. Dostupné z: <<https://www.penize.cz/pujcky/215341-skola-financni-gramotnosti-uvery-a-pujcky-proc-je-tak-dulezite-rpsn>>.
- 25) Finanční správa. *Popis systému*. [online]. Praha: Finanční správa, 1. 1. 2013. [cit. 2020-02-10]. Dostupné z: <<https://www.financnisprava.cz/cs/dane/danovy-system-cr/popis-systemu>>.
- 26) DOUBKOVÁ, Anna a Karel TOMEK. *Finanční gramotnost pro každého*. Stařeč: Infra, [2016]. ISBN 978-80-86666-64-8.
- 27) VYBÍHAL, Václav. *Slabikář finanční gramotnosti*. 2. Praha: Cofet, 2011. ISBN 978-80-9043-96-1-0.
- 28) Finanční vzdělávání: Společný projekt finančních asociací. *Úvěrový účet*. [online]. Praha: Česká bankovní asociace. [cit. 2020-02-12]. Dostupné z: <<https://www.financnivzdelavani.cz/svet-financi/bankovnictvi/bankovni-produkty/uverovy-ucet>>.
- 29) Finanční vzdělávání: Společný projekt finančních asociací. *Hypoteční úvěr*. [online]. Praha: Česká bankovní asociace. [cit. 2020-03-02]. Dostupné z: <<https://www.financnivzdelavani.cz/svet-financi/bankovnictvi/bankovni-produkty/hypotecni-uver>>.
- 30) Finanční vzdělávání: Společný projekt finančních asociací. *Spotřebitelský úvěr*. [online]. Praha: Česká bankovní asociace. [cit. 2020-03-02]. Dostupné z: <<https://www.financnivzdelavani.cz/svet-financi/bankovnictvi/bankovni-produkty/spotrebitelsky-uver>>.
- 31) MONETA Money Bank. *Jaký je rozdíl mezi půjčkou a úvěrem?* [online]. Praha: MONETA Money Bank, a. s. [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <<https://www.moneta.cz/caste-dotazy/odpoved/jaky-je-rozdil-mezi-pujckou-a-uverem->>>.
- 32) Podnikatel.cz. *Půjčka, úvěr, úroky: Rozdíl mezi půjčkou a úvěrem*. [online]. Praha: Internet Info, s.r.o. [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <<https://www.podnikatel.cz/clanky/pujcka-uver-uroky/>>>.

- 33) NACHER, Patrik. *Konec finančních negramotů v Čechách, aneb, Staré pravdy nerezaví: příslovími, přirovnáními, pořekadly, rčeními, lidovými moudry a citáty k větší finanční gramotnosti a sebevědomí*. Vydání druhé. Praha: Plot, 2017. ISBN 978-80-7428-311-6.
- 34) *Zákony pro lidi: Sbíрка zákonů. Zákon č. 634/1992 Sb.: Zákon o ochraně spotřebitele*. [online]. Zlín: AION CS, s.r.o. [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-634>>.
- 35) *Zákony pro lidi: Sbíрка zákonů. Zákon č. 89/2012 Sb.: Zákon občanský zákoník*. [online]. Zlín: AION CS, s.r.o. [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>>.
- 36) *Zákony pro lidi: Sbíрка zákonů. Zákon č. 262/2006 Sb.: Zákon zákoník práce*. [online]. Zlín: AION CS, s.r.o. [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-262>>.
- 37) PARKER, Sara. What is Numerical Literacy? *Numerical Literacy*. [online]. [cit. 2020-02-20]. Dostupné z: <<https://saraparker.weebly.com/definition.html>>.
- 38) Management mania. *Informační gramotnost*. [online]. Plzeň: MANAGEMENTMANIA.COM, LLC, 2016. [cit. 2020-02-20]. Dostupné z: <<https://managementmania.com/cs/informacni-gramotnost>>.
- 39) Ministerstvo financí Česká republika. *Finanční gramotnost aneb Proč se finančně vzdělávat?: Finanční vzdělávání na školách*. [online]. Praha, Ministerstvo financí ČR, 30. 4. 2014. [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <<https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/financni-vzdelavani-na-skolach>>.
- 40) Národní ústav pro vzdělávání. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2017. [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2017.pdf>.
- 41) Základní škola Mělník, Jaroslava Seiferta 148. *ŠVP: Školní vzdělávací program K6 JAS*. [online]. Mělník: Základní škola Mělník, Jaroslava Seiferta 148, 22. 11. 2019. [cit. 2020-02-22]. Dostupné z: <<https://www.seifert-melnik.cz/web/dokumenty/svp>>.

- 42) Gymnázium Jana Palacha, Mělník. *Školní vzdělávací program: ŠVP GJP Mělník, č. j.: 0518/2017/GJPME*. [online]. Mělník: Gymnázium Jana Palacha Mělník, 2017. [cit. 2020-02-22]. Dostupné z: <https://www.gjp-me.cz/wp-content/uploads/2019/01/svp_gjp_melnik_0518_2017_GJPME.pdf>.
- 43) OPRAVILOVÁ, Eva. *Předškolní pedagogika*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. ISBN 80-708-3786-1.
- 44) SOCHOROVÁ, Libuše. Didaktická hra a její význam ve vyučování. *Metodický portál, inspirace a zkušenosti učitelů* [online]. Praha, Národní pedagogický institut České republiky, 26. 10. 2011. [cit. 2020-02-25]. Dostupné z: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/13271/DIDAKTICKA-HRA-A-JEJI-VYZNAM-VE-VYUCOVANI.html>>.
- 45) Alza.cz. *BlackBerry Key 2 LE*. [online.] Praha: Alza.cz, a.s. [cit. 2019-04-17]. Dostupné z: <<https://www.alza.cz/blackberry-key-2-le>>.
- 46) Alza.cz. *30" Dell UP3017 UltraSharp*. [online.] Praha: Alza.cz, a.s. [cit. 2019-04-17]. Dostupné z: <<https://www.alza.cz/30-dell-up3017-ultrasharp-d5312083.htm>>.
- 47) OECD. *PISA 2012 Results in Focus*. [online]. Paříž: Organisation for Economic Co-operation and Development, 2014. [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <<http://www.oecd.org/pisa/keyfindings/pisa-2012-results-overview.pdf>>.

8 Přílohy

8.1 Seznam všech otázek

1. Co znamená pojem debetní karta?
2. Co znamená pojem kreditní karta?
3. Doplň větu.

Uplatnění práva u vadného či poškozeného zboží během záruční doby se nazývá

_____.

4. Co znamená zkratka a pojem RPSN?
5. Co je to inflace?
6. Co znamená slovo kontokorent?
7. Co je směnka?
8. Vyber správnou odpověď (odpovědi):

Daňové přiznání musí podávat

- a) živnostníci a podnikatelé,
- b) pronajímatelé bytů nebo pozemků,
- c) autoři literárních děl a umělci.

9. Co je to exekuce?
10. Co znamená pojem záruční doba a jak bývá obvykle dlouhá (u spotřebního zboží)?
11. Za jak dlouho je prodejce povinen vyřídit reklamaci?
12. Vyber správnou odpověď (odpovědi):

Sdružení, na která se mohou spotřebitelé obracet ohledně porušování spotřebitelských práv se nazývá/nazývají:

- a) Sdružení obrany spotřebitelů
- b) dTest
- c) žádná taková nejsou

13. Kolik zaplatím navíc, pokud mě mobilní telefon stojí 11 973 Kč a já se rozhodnu zaplatit ho na splátky?

Výše měsíční splátky

< > 417 Kč	1 406 Kč	417	Kč
------------	----------	-----	----

Datum první splátky:	17.4.2019
Délka splácení	48 měsíců
Výška úvěru	11 973 Kč

zdroj: zpracováno dle (45)

14. Kolik Kč zaplatím celkem, pokud koupím televizi za těchto podmínek?

Výše měsíční splátky

< > 1 137 Kč	3 824 Kč	1 137	Kč
--------------	----------	-------	----

Datum první splátky:	17.4.2019
Délka splácení	48 měsíců
Výška úvěru	32 548 Kč

zdroj: zpracováno dle (46)

15. Jaké jsou podmínky nástupu do práce (2 podmínky)?

16. Má věková skupina 15-18 let nějaké pracovní omezení?

17. Vyjmenuj tři druhy pracovního poměru.

18. Jaká jsou hlavní rozdíly mezi DPP a DPČ (alespoň 2)?

19. Definuj pojem hypotéka.

20. Jaký je vztah mezi čistou a hrubou mzdou. Co se děje s penězi, o které je čistá mzda očištěna?

21. Vezmu si úvěr na 10 000 Kč na 12 měsíců, který má úrok 10 %. Kolik zaplatím bance navíc na úroku?

22. Vezmu si úvěr na 10 000 Kč na 12 měsíců, který má úrok 10 %. Kolik zaplatím bance celkem (i s úrokem)?

23. Pokud si chci koupit výrobek za 100 Kč a je na něj sleva 25 %, kolik za něj zaplatím?

24. Pokud si chci koupit výrobek za 100 Kč a je na něj sleva 20 %, jakou hodnotu má sleva v Kč?

25. Co znamená „trvalý platební příkaz“?

26. Co znamená, pokud něco platím „na dobírku“?

27. Ano nebo ne?

Přispívá stát na stavební spoření?

28. Definuj pojem úrok.

29. Co znamená pojem splatnost?

30. Pravda nebo lež?

Čím vyšší je RPSN, tím je úvěr výhodnější.

31. Kdo platí zdravotní a sociální pojištění za děti?

32. Ano nebo ne?

Pojištění odpovědnosti z provozu vozidla („povinné ručení“) je ze zákona povinné.

33. Ano nebo ne?

Společným jměním manželů je majetek i případné dluhy.

34. Ano nebo ne?

Majetek, který vlastníme, se po svatbě stane součástí společného jmění manželů.

35. Doplň větu.

Výhradní právo vydávat bankovky a mince do oběhu má v ČR _____.

36. Kam se mohu obrátit, pokud potřebuji vyměnit poškozené české bankovky?

37. Co nám hrozí, pokud nebudeme splácet své závazky?

38. Ano nebo ne?

Pojistit je možné: majetek, osoby a odpovědnost.

39. Vyber správnou možnost:

Když dojde k inflaci, naše úspory svou reálnou hodnotu

a) zvýší,

b) sníží,

c) zůstanou stejné.

40. Doplň větu.

Deflace je opakem _____.

41. Jaká je obvyklá délka zkušební doby?

42. Jakými způsoby lze rozvázat pracovní poměr? Ve kterém případě ruší pracovní poměr zaměstnanec a ve kterém zaměstnavatel?

43. Vyber správnou odpověď.

Mezinárodní značka české koruny je:

- a) Kč,
- b) Kč,
- c) CZK.

44. Pravda nebo lež?

Obec/město účtuje svým občanům poplatek za svoz komunálního odpadu.

45. Doplň větu.

Největší část příjmů (které odvádí obyvatelé ČR do) státního rozpočtu tvoří _____.

46. Doplň větu.

Způsob ukládání peněz do majetku, který s sebou může nést i riziko ztráty jeho původní hodnoty, ale přináší i možnost vyššího výnosu, se nazývá _____.

47. Kam si půjdeme vyměnit peníze, když se chystáme na dovolenou?

48. Kolik dostaneme euro za 100 Kč, pokud víme, že kurz je 1 EUR = 25 CZK?

49. Co se stane, pokud jdu vyreklamovat mobilní telefon, který nefunguje po 3 letech používání?

50. Doplň větu.

Pokud pojedu načerno, hrozí mi _____.

8.2 Vyjádření vyučujících

ZŠ Jaroslava Seiferta, Mělník - Mgr. Milena Tamelová

Didaktická hra *Finanční gramotnost hrou* je určena žákům 8. a 9. tříd ZŠ a studentům středních škol. Je zaměřena na zvýšení povědomí o otázkách ekonomických, finančních i právních. Žáci mají k dispozici celkem 50 otázek, které se orientačně dělí na lehčí (nenabízí možnost volby), na střední obtížnost a obtížnější, které nabízejí varianty výběru. Obtížnost může být vnímána různě, podle typu školy i daného švp, neboť ne všechna zmíněná témata daná škola řeší. Nový upravený rvp finanční gramotnost jako samostatný předmět nezmiňuje a je ke škodě věci velmi povrchně pojata jen v rámci oboru Výchova k občanství (Člověk, stát a hospodářství). (Rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání březen 2019)

Žáci mají tedy velmi diverzifikované znalosti a nelze zevšeobecňovat jejich počáteční vědomostní vklad.

Hra vytváří díky své zábavnosti, soutěživosti i grafickému ztvárnění dobrý předpoklad pro rozšíření a utvrzení vědomostí z daných tematických oblastí, ale vytváří motivaci i k získávání vědomostí nových. Žáci využívají všechna barevná pole, aby co nejvíce využili možnosti otázek a získání zpětné vazby.

Vzhledem k poměrně omezené nabídce her v oblasti finanční gramotnosti je tato hra velmi vítanou, poměrně snadno pochopitelnou, a přesto dostatečně edukační pomůckou, která plní funkci primární pomoci i evaluační pomůcky v oblasti finanční gramotnosti na vyšším stupni ZŠ i středních školách.

Mgr. Milena Tamelová

ZŠ Jaroslava Seiferta

Gymnázium Jana Palacha, Mělník – Mgr. Dagmar Dvořáková

Hra se při ověřování setkala s pozitivním ohlasem u žáků nejen nižšího, ale i vyššího gymnázia. Lze ji využít nejen v hodinách občanské výchovy v kvartě, ale velice dobře si ji umím představit jako součást opakování, příp. shrnutí učiva v předmětu ekonomie v praxi, který vyučujeme ve 3. ročníku vyššího gymnázia.

Velmi kladně hodnotím zařazení otázek 13, 14, 15, 21, 22, 23, 24 a 48, ve kterých autorka prakticky hráčům ukazuje, kolik ve skutečnosti zaplatí.

Po prozkoušení bych měla několik doporučení:

1. V herním plánu barevně vyznačit větší počet polí s otázkami.
2. Rozlišit otázky podle náročnosti do 2-3 skupin. Jednotlivé skupiny odlišit barevně a stejně vyznačit i pole v herním plánu.
3. Poznámky k některým otázkám:
 - 15 – přeformulovat otázku pro lepší pochopení,
 - 16 – doplnit v odpovědi hmotná odpovědnost,
 - 18 – vysvětlit slovně zkratky DPP a DPČ,
4. V pravidlech uvést, kdy hra končí, tzn. v cíli skončí jeden hráč / všichni.
5. Umožnit v pravidlech, aby na políčku mohlo zůstat více figurek.

Mgr. Dagmar Dvořáková
vyučující OBV-ZSV, EVP
Gymnázium Jana Palacha Mělník